

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VLIV NÁBOŽENSTVÍ NA TREST SMRTI

Autor práce: Richard Maršák
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych rád poděkoval své rodině a přátelům za podporu během studia.

ABSTRAKT

MARŠÁK, R. *Vliv náboženství na trest smrti : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2018. 70 s. Vedoucí bakalářské práce : Doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: islám, judaismus, křesťanství, náboženství, trest smrti

Bakalářská práce se zaměřuje na komparaci tří světových náboženství – křesťanství, judaismu a islámu – v pohledu na problematiku trestu smrti. Zaměřuje se na míru vlivu jednotlivých náboženství z hlediska historického vývoje na trest smrti a jeho současný stav ve světě.

Teoretická část bakalářské práce pojednává o teorii trestání, jejím vývoji a členění. Dále jsou v ní popsány různé druhy trestů smrti od nejstarších civilizací až po tresty užívané dnes. Ve třetí kapitole jsou předloženy argumenty retencionistů a abolicionistů a současný globální stav trestu smrti. Následující tři kapitoly se zabývají jednotlivými náboženstvími, především pak jejich podstatami, historií a propojením s absolutním trestem.

Vzhledem k tomu, že práce je teoreticky zaměřená, promítne se praktická část do poslední kapitoly s názvem Diskuse, kde autor shrnuje poznatky získané studiem literatury a posléze vytváří závěry.

ABSTRACT

MARŠÁK, R. *Influence of Religion on Death Penalty : Bachelor thesis*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2018. 70 p. Supervisor : Doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Key words: Christianity, death penalty, Islam, Judaism, religion

This bachelor thesis focuses on comparison of three worldwide religions - Christianity, Judaism, and Islam - especially in the view of death penalty. The work treaties with the rate of religion influence on capital punishment, primarily in question of historical development and its current status.

In the first chapter, the theoretical part deals with the theory of punishment, its development and division. In the second chapter, there are various types of death penalty described, used in history and at present. In the third chapter, we could find the arguments of retentionists and abolitionists as well as the current death penalty status in the world. Following three chapters are focused on individual religions, especially on their principles, history and connection with death penalty.

This bachelor thesis is based on theoretical knowledge and its practical part is presented in the last chapter named Discussion. The author summarizes the gained knowledge in the way of study of literature and the conclusion is made at the end.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
1.1 Cíl práce	10
1.2 Metodika práce	10
2 Teorie trestání.....	11
2.1 Historie trestání a trestů.....	11
2.1.1 Starověk.....	11
2.1.2 Středověk a feudální společnost.....	12
2.1.3 Osvícenství.....	13
2.2 Kriminologie a penologie	14
2.3 Pojem, funkce a účel trestu.....	15
2.4 Teorie o účelu trestu	17
2.4.1 Absolutní teorie	17
2.4.2 Relativní teorie	18
2.4.3 Smíšené (slučovací) teorie	19
2.5 Teorie funkcí trestů	19
2.5.1 Retributivní (odplatná) teorie.....	19
2.5.2 Teorie odstrašení	20
2.5.3 Rehabilitační (nápravná) teorie	21
2.5.4 Eliminační (vylučovací) teorie.....	21
2.5.5 Teorie restituční (kompenzační)	21
3 Trest smrti	23
3.1 Různé druhy trestů smrti užívané v minulosti.....	23
3.1.1 Zvířata jako popravčí	24
3.1.2 „Římská spravedlnost“	24
3.1.3 Pohřbení zaživa	24
3.1.4 Rozčtvrcení a roztrhání	25

3.1.5	Smrtící půst	25
3.1.6	Oběšení a setnutí	25
3.2	„Modernější“ způsoby výkonu trestu smrti	26
3.2.1	Gilotina.....	26
3.2.2	Zastřelení.....	27
3.2.3	Plynová komora	27
3.2.4	Elektrické křeslo.....	28
3.2.5	Smrtící injekce	28
3.3	Trest smrti v českých zemích	28
3.4	Retencionismus kontra abolicionismus	31
3.4.1	Argumentace pro a proti trestu smrti	31
3.5	Trest smrti v současnosti	33
3.5.1	Trest smrti v USA	33
3.5.2	Trest smrti – shrnutí za rok 2016	34
4	Křesťanství.....	37
4.1	Náboženství	37
4.1.1	Religionistika	38
4.2	Stručná historie křesťanství	39
4.2.1	Katolíci, protestanti, pravoslavní	40
4.3	Křesťanství a trest smrti	41
4.3.1	Ukřižování a upálení	41
4.3.2	Inkvizice.....	43
4.3.3	Křesťanství v období novověku	43
4.3.4	Křesťanství ve 20. století	44
5	Judaismus	47
5.1	Stručná charakteristika judaismu.....	47
5.2	Judaismus a trest smrti	48
5.2.1	Judaismus ve starověku.....	48

5.2.2	Křesťanský antisemitismus ve středověku.....	50
5.2.3	Holocaust	51
6	Islám.....	53
6.1	Stručná charakteristika islámu.....	53
6.1.1	Korán.....	53
6.1.2	Život duchovní a intelektuální – pět pilířů víry	54
6.1.3	Sunnité a ší'ité.....	55
6.1.4	Rozšíření islámu.....	55
6.1.5	Fundamentalismus a islamismus.....	56
6.2	Islámské právo Šarí'a	56
6.2.1	Etapy vývoje islámského práva.....	58
6.2.2	Postoje k praktické aplikaci práva šarí'a.....	59
6.3	Islám a trest smrti	59
7	Diskuse.....	62
7.1	Židovství.....	63
7.2	Křesťanství	63
7.3	Islám	64
	Závěr	65
	Seznam použitých zdrojů	67

Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou trestu smrti, především pak zkoumá vliv křesťanství, judaismu a islámu, při pohledu na teorii trestání ve spojitosti s trestem nejvyšším.

V současnosti můžeme globálně pozorovat obrovské společenské rozdíly mezi lidmi. Pomyslné nůžky trhu se neustále více rozevírají. Zatímco ve vyspělých státech práci lidí nahrazují počítače, roboti či jiné kybernetické systémy a tím dochází ke stále větší automatizaci výroby, v řadě rozvojových států stále nemají přístup k elektrické energii. Obdobná je tato situace z hlediska životního komfortu, vody a potravy. Na jedné straně se plýtvá, na druhé chybí. Náš svět je plný kontrastů.

Podobné rozdíly můžeme pozorovat v pojetí práva, zatímco v řadě muslimských zemí je nevěra ženy potrestána ukamenováním, tak kupříkladu v ČR se jedná pouze o negativní jev ve společnosti, který je v právu sice zakotven, ale je na něj pohlíženo spíše jako na porušení morálního závazku.

Přirozenou evolucí se vytváří naše společnost. Stejným způsobem se vyvíjí různé právní systémy, na které má vliv spousta faktorů - zvyky, obyčeje, tradice, historické souvislosti, politické a náboženské přesvědčení a mnoho dalších. K zajištění bezpečnosti ve státě je nutné vytvořit vhodné právní podhoubí zaručující ochranu jedince a celé společnosti před protispoločenskými jevy. Pojetí práva se však u některých kultur liší natolik, že je velmi obtížné, aby se tyto menšiny či jen skupiny lidí asimilovaly či integrovaly.

V současné době 34 států USA stále ještě nezrušilo trest smrti. Ten je v mnoha ohledech velmi ožehavým tématem k diskusi. Potenciální pochybení judikatury v podobě justičního omylu je velkým strašákem a poukazuje na zrušení trestu smrti z hlediska etiky. Na druhou stranu možnost nápravy u několikanásobného masového vraha, který cítí lítost pouze sám nad sebou, bývá velmi mizivá. Toto je pouze jeden z mnoha příkladů argumentu a protiargumentu, které poukazují na složitost tematiky trestu smrti. Je na každém jedinci, aby zaujal dle svého uvážení stanovisko k této nejednoznačné otázce.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

1.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zjistit, jakou měrou ovlivnila nejvýznamnější náboženství – křesťanství, judaismus, islám – pohled na teorii trestání ve spojitosti s trestem nejvyšším.

1.2 Metodika práce

Bakalářská práce se zabývá problematikou trestu smrti, především pak potenciální mírou vlivu náboženství při jeho udělování či pohledu na něj, který vyplývá z historického kontextu a přirozeného vývoje společnosti. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část je nezbytná pro vytvoření závěrů, které se promítnou do praktické části práce. V první kapitole je popsán cíl a metodika bakalářské práce. Druhá kapitola popisuje teorii trestání a kapitola třetí se zabývá trestem smrti. Další tři kapitoly přinášejí pohled na trest smrti z hlediska daných náboženství.

Praktická část v podobě diskuse shrnuje zjištěné poznatky z teoretické části, na jejichž základě autor předkládá svůj vlastní náhled na danou problematiku.

2 Teorie trestání

2.1 Historie trestání a trestů

Již od vzniku civilizace se vyskytovali jedinci, kteří svým škodlivým a delikventním jednáním narušovali vztahy ve společnosti, její chod a zdravý vývoj. Ta byla nucena vytvořit systém obranných mechanismů, jenž se postupně s vývojem státu a práva stal kodifikovaným.

Každá lidská společnost si vytváří systém způsobů reagování na situace, kdy nejsou dodržovány nebo jsou porušovány její základní normy, hodnoty a je ohroženo její fungování či samotná její existence. Je tomu tak i v případě pachatelů trestných činů, kteří svým chováním ohrožují systém hodnot společnosti, normy společenského soužití, fungování společnosti.

Názory na tresty a způsoby trestání, postoj k pachatelům trestné činnosti a způsoby zacházení s nimi vždy odráží kulturní, ekonomickou úroveň společnosti, včetně vztahu společnosti (určitého státu) k jedinci a postoj k základním občanským právům a svobodám a jsou obsahem konceptu sociální kontroly kriminality.¹

2.1.1 Starověk

Historicky se trest vyvíjel z práva pomsty a realizoval se jako akt odplaty. Příčinou byla skupinová struktura života tehdejší společnosti a boj o přežití. Právě až s vývojem společenského vědomí (zejména) náboženství byly zformulovány základy hodnotových systémů, primárně zákazy. O vině a trestu rozhodoval nositel moci. Zde narážíme na právo pomsty a odplaty, které bylo ve starověku realizováno především blízkými oběti. V tuto dobu neexistovala žádná instituce, která by měla ve své kompetenci trestání viníků.²

Stát prosazoval svou výlučnou trestně právní autoritu pozvolna. K omezování krevní msty (znak rodové společnosti) přispělo organizování městských států. Trest je ovládán filosofií odplaty a odstrašení. Pachatel je postižen stejným způsobem (talier), jakým sám zasáhl postiženého, tedy dle zásady „oko za oko, zub za zub“. Vedle toho se prosazují tresty talonického charakteru, kdy se odplata stává pouze symbolem

¹ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 221.

² SOCHŮREK, J. *Kapitoly penologie I. díl Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 24.

spáchaného činu. Již v 2. století p. n. l. se uplatňuje tzv. legální kompozice (kompenzace), kdy dochází k odškodnění oběti majetkovou náhradou. Od sankcí sakrálních, jež měly působit pouze odstrašujícím způsobem, přechází starověké společnosti při trestání pachatelů k uplatňování rozličných forem trestů, které vyhlášovala státní autorita. Nalézáme zde trest smrti, tresty mrzačící a velmi početné tresty majetkové.³

2.1.2 Středověk a feudální společnost

Ve středověku se dostává do popředí církev a náboženská ideologie, jejichž cílem bylo především upevnění moci. Při porušení pravidel (božích přikázání) docházelo k nepřiměřeným a krutým trestům, jejichž hlavním cílem byla odplata a odstrašení ostatních jedinců. Za nepochybný důkaz bylo pokládáno doznání obviněného, který byl však předtím nehumánně mučen a většinou se přiznal jen proto, aby již dále nemusel snášet další utrpení. Později církev zavedla i tzv. odpustky, jimiž se daný hříšník mohl vykoupit. Jedním z rezolutních odpůrců odpustků byl i Mistr Jan Hus, který za své pokrokové a proticírkevní názory zaplatil životem.

V posláním trestu převažuje nadále účel odstrašení, jakož i preventivní působení. Mnohé tresty plní funkci eliminační (věznění, potupné označení cejchem). S počátky nápravného působení se setkáváme zejména u krátkodobých trestů spojených s odnětím svobody, u trestů peněžitých či nucených prací. V charakteru uvěznění převažovalo na dlouhou dobu zabezpečovací či administrativní pojetí. Jako určitý trest pro privilegované vrstvy začala církev používat dočasné umístění ve strohých klášterních podmínkách. Postupně vyústuje užívání uvěznění v alternativu k tradičním trestům (k popravě či jiným fyzickým trestům).⁴

Odsouzení počali být postupně vnímáni též jako významný zdroj práce, jenž by měl být produktivně využit. Kolem roku 1500 se v oblasti Středozevního moře objevují nucené práce (galeje), jež představují určitý předstupeň dnešního pojetí trestu odnětí svobody. České trestní soudy posílají koncem 16. století odsouzené na stavby pevností proti Turkům a na galeje na Dunaj.⁵

³ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha : Policejní akademie České republiky, 2002. s. 16.

⁴ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 229.

⁵ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha : Policejní akademie České republiky, 2002. s. 18.

Ve středověku byly uplatňovány hlavně tři skupiny trestů:

- Trest smrti „mírnější“ – stětí, oběšení.
- Trest smrti drastický – upálení, zahrabání zaživa, čtvrcení, lámání v kole, naražení na kůl apod.
- Tresty mrzačící – useknutí ruky, vytržení jazyka, oslepení apod.
- Tresty difamující (zneuctvující) – pranýře, vypalování potupných znamení atd.

O příčinách a důvodech zločinu zejména psychologických a sociálních příčinách se neuvažovalo. Za zločince byl často považován i duševně postižený člověk jen proto, že se odlišoval od ostatních. Je známou skutečností, kolik duševně nemocných skončilo na popravištích nebo na hranicích inkvizice, protože jejich abnormalita byla vykládána jako posedlost d'áblem.⁶ Nechvalně známé jsou tzv. hony na čarodějnice, během nichž bylo upáleno velké množství žen kvůli údajnému obcování s d'áblem.

2.1.3 Osvícenství

Významným milníkem v pohledu na teorii trestání byla průmyslová revoluce. Rozvoj především přírodních a technických věd, položení základů demokracie a humanizace trestního řízení daly vzniknout novému vědnímu oboru, který měl pomoci při boji s kriminalitou, a to kriminalistice. Tento systematický vědecký zájem datujeme do druhé poloviny 18. století.

V polovině 18. století se rozšířila v Evropě zvláštní nálada. Vzdělaní lidé byli zachvázeni nihilismem, tj. zklamáním ze života a vnitřní nevolí ke všem projevům „ducha doby“. Tenkrát již feudalismus dožíval své poslední dni. Politika i náboženství, literatura krásná i věda, společenské řády i mravy lidí se zdálo být přežitě, nepravdivé, nepřirozené. Byla to únava ze života minulosti a zároveň touha po něčem novém. Projevovala se všude jinak, podle povahy národů.⁷

Nová ideologie trestání se prosazuje s nástupem osvícenství. Reformní návrhy přicházejí od představitelů tzv. klasické trestněprávní a kriminologické školy, jež je spojována se jmény významných filozofů – Montesquieu, Voltaire, Diderot, Beccaria či Bentham. Filozofie osvícenství přichází s myšlenkou humanizace trestu a trestání.

⁶ SOCHŮREK, J. *Kapitoly penologie I. díl Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 25.

⁷ BÍLÝ, J. *Moc a právo v evropské politické tradici*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. s. 69.

Dochází ke kodifikacím trestního práva, ve kterých se odráží zásada proporcionality (úměrnost mezi závažností trestného činu a trestem) a zákonnosti. Na trest vězení začíná být pohlíženo ve větší míře z hlediska možnosti převýchovy potrestaného. Trest se provádí ve vězení (obyčejném nebo krutém), zločiny jsou trestány žalářem (těžkým či prostým).⁸

Jako první kritizuje Thomas More trestní systém, především nepřiměřenost některých trestů zejména vzhledem ke společenské nebezpečnosti. Francouzský právník a filozof Montesquieu formuloval požadavek právní jistoty a zákonnosti, nezávislost soudců, zásadu proporcionality mezi trestem a trestným činem a především pak nutnost výchovné funkce trestu. Především hlásají právo na život člověka jako základní občanské právo. Pro koncepci trestního práva vytvořili tyto zásady:

- Žádný trestný čin bez zákona.
- Žádný trest bez zákona.

Na této osvícenské filozofii pak stavěla tzv. klasická škola. Za jejího zakladatele je považován italský markýz Cessare Beccaria. Napsal dílo „O zločinech a trestech“. Vycházel z požadavku úměrnosti mezi trestem a trestným činem. Beccaria byl odpůrcem krutých trestů a trestu smrti. Účelem trestu podle něj není způsobovat utrpení, ale ochránit společnost.⁹ Trestání se tedy postupně stává tou nejskrytější částí trestního procesu. To s sebou přináší několik důsledků: opouští doménu víceméně každodenní zkušenosti a vstupuje do oblasti abstraktního povědomí; jeho účinnost se vztahuje k jeho nevyhnutelnosti, a nikoli již k jeho viditelné intenzitě; zločin má odvracet jistota, že bude potrestán.¹⁰

2.2 Kriminologie a penologie

Jsou-li porušována ta nejdůležitější pravidla, jako je právo na život, svobodu, majetek aj., musí nastoupit mocenská funkce specializovaných orgánů. Jedná se zejména o orgány činné v trestním řízení, jejichž úkolem je mimo jiné zajišťovat bezpečnost členů společnosti.¹¹ Kontrola kriminality se uskutečňuje prostřednictvím represivních (trestnou činnost potlačujících) či preventivních (trestné činnosti

⁸ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 230.

⁹ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha : Policejní akademie České republiky, 2002. s. 18.

¹⁰ FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat*. Praha : Dauphin, 2000. s. 40.

¹¹ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. s. 9.

předcházejících) strategií. Obě se nepochybně musí vzájemně doplňovat. Účinná prevence zmenšuje potřebu represe a represe opět zpětně pozitivně posiluje prevenci. Někdy se v této souvislosti hovoří o prevenci a represí jako o dvou – vzájemně propojených – pilířích udržování vnitřní bezpečnosti.¹²

Za součást kriminologie se někdy považuje, jindy nepovažuje empirická a multidisciplinární věda, kterou je penologie zkoumající tresty, jejich výkon a jejich účinky.¹³ Penologie vznikla v lůně konstituujících se trestně právních disciplín a to na základě zobecnění zkušeností s ukládáním trestů (různých trestů) v historickém pozadí vývoje teorií trestu a účelu trestání. S rozvojem společenských věd, ale též věd biologických dochází ke zkoumání jednání lidí nejen z pohledu trestního práva. Penologie se zabývá trestem a trestáním a jejich účinky z hlediska volby adekvátního působení – zacházení s pachatelem trestného činu, aby nedocházelo k opakování trestného činu.¹⁴

2.3 Pojem, funkce a účel trestu

Trest můžeme v užším pedagogickém pojetí vymezit jako jednu z forem negativního motivačního působení, jako záměrně navozený následek nesplněného nebo špatně splněného úkolu.¹⁵ V oblasti práva vnímáme trest jako druh sankce ukládaný za spáchání trestného činu. Sankce v oblasti soukromého práva mají restitutivní charakter, naproti tomu v oblasti práva veřejného má trest jako sankce represivní charakter. Jeho podstatou je výrazná újma na právech, svobodách nebo na majetku pachatele. V moderních společnostech západního typu je ovládán principem spravedlnosti (musí být přiměřený povaze, nebezpečnosti a způsobu provedení zločinu), tím se liší od trestu typického pro tradiční společnosti, který je ovládán principem odplaty, a od archaických forem msty.¹⁶ V trestněprávním smyslu slova trest představuje jeden z prostředků státního donucení, který stát používá při plnění svých funkcí, a to vedle prostředků ekonomických, kulturních, výchovných,

¹² ZAPLETAL, J. et al. *Prevence kriminality*. 3. přeprac. vyd. Praha : Policejní akademie ČR v Praze, 2008. s. 7.

¹³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. *Základy kriminologie*. Praha : Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 1993. s. 9.

¹⁴ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. Praha : Policejní akademie České republiky, 2002. s. 7.

¹⁵ PRŮCHA, J. et al. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. s. 234.

¹⁶ BULISOVÁ, J. et al. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích M-Ž*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2010. s. 531.

politických a dalších.¹⁷ České trestní právo, založené na zásadách humanismu, vychází z názoru, že trestní represe musí být rozumná a že má působit újmu, jen pokud to vyžaduje splnění účelu trestu.¹⁸

Trest má z hlediska penologie tyto 4 základní funkce:

- Informační (konstatuje nesprávnost chování apod.).
- Motivační (zlepšit chování, prospěch).
- Vztahová (vyjádření negativního vztahu – často domnělého).
- Preventivní (vyvarovat se toho, co k trestu vedlo).

Trest by měl být pro zločince neúměrným rizikem ve smyslu vysoké pravděpodobnosti dopadení a neodvratitelnosti odsouzení. Měl by být citelný, až na výjimky jistý a měl by následovat co nejrychleji po provinění.¹⁹ Trest může být uložen jen za spáchaný trestný čin jeho pachatelem na základě zákona (*nulla poena sine lege*). Je tedy právním následkem trestného činu a musí být přiměřený. Trest může bezprostředně postihnout jen pachatele trestného činu.

Účelem trestu je především:

- chránit společnost před pachatelem trestných činů,
- zabránit pachateli v dalším páčání trestné činnosti,
- vychovat pachatele k tomu, aby vedl řádný život,
- působit výchovně i na ostatní členy společnosti (tzv. generální prevence).²⁰

Trest nastupuje pouze v případě, kdy byl trestný čin a jeho pachatel odhalen, jde o pachatele trestně odpovědného, nedošlo k zániku trestnosti činu a trestu, proběhlo trestní stíhání pachatele a příslušný soud v trestním řízení pravomocně rozhodl o uložení trestu, přičemž neupustil od potrestání. Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost. Tresty jsou vedle ochranných opatření, slibu beztrestnosti a upuštění od potrestání právními prostředky k dosažení účelu trestního zákona. Tohoto účelu se má dosáhnout jak pohrůzkou tresty, tak jejich ukládáním a výkonem. Funkci ochrany

¹⁷ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 222.

¹⁸ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. *Trestní právo hmotné I. Obecná část*. 3. přeprac. vyd. Praha : Codex, 1997. s. 196.

¹⁹ SOCHŮREK, J. *Kapitoly penologie I. díl Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 18.

²⁰ CHMELÍK, J. et al. *Trestní právo hmotné*. Praha : Linde Praha, 2007, s. 118.

společnosti plní trest jak proti pachateli trestného činu, vůči němuž se projevuje moment represe (zabránění v trestné činnosti) a moment individuální prevence (výchova k řádnému životu), tak i proti dalším občanům – potenciálním pachatelům, vůči nimž se projevuje moment generální prevence (výchovné působení trestu na ostatní členy společnosti).²¹

Druhy trestů dle § 52 zákona číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších právních předpisů:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztráta vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

Historický vývoj podnítil vznik některých teoretických koncepcí účelu trestu. V odborné trestněprávní literatuře je uváděno rozdělení nejznámějších teorií o účelu trestání, a to z hlediska jejich podstaty a historického vývoje na absolutní, relativní a smíšené (slučovací).²²

2.4 Teorie o účelu trestu

2.4.1 Absolutní teorie

Absolutní teorie, někdy nazývané teorie taliační (z lat. ius talionis – právo msty), nespojují s ukládáním trestů žádné jiné účely mimo potrestání samého. Trest představuje spravedlivou odplatu, tzn. „trestá se, protože bylo spácháno zlo“ (punitur, quia peccatum est). Trest je odplatou za trestný čin, který byl v minulosti spáchán. Trest

²¹ ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon Komentář I. Díl (§ 1 až § 90)*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha : C. H. Beck, 2004, s. 177-179.

²² MEZNÍK, J., KALVODOVÁ, V., KUČTA, J. *Základy penologie*. Brno : Masarykova univerzita, 1995, s. 4.

není namířen prvořadě k osobě pachatele; má účel sám o sobě, jde o vyhovění požadavkům absolutní spravedlnosti. Trest by se měl podobat povaze provinění; trest by měl obsahovat tolik utrpení, bolesti, ztráty, kolik jí bylo způsobeno trestným činem. Řadíme sem starší teorie teologické, které v trestu spatřovaly projev „Boží vůle“, vykoupení za spáchané zlo, za hřích uváděný v Bibli. Absolutní teorie trestu je nejčastěji spojována se jmény filozofů I. Kanta (1724-1804) a G. W. Hegela (1770-1831).²³

Teorie odplaty vychází z toho, že člověk je osoba a že na základě své vnitřní svobody je schopen určovat odpovědně sám sebe k jednání. Tato teorie tedy chápe člověka zásadně jako příčetného občana, který to, co koná, koná odpovědně. (Tato teorie nepopírá, že mohou existovat lidé psychicky nemocní, nepřičetní, ale pokládá je za výjimku.) Protože právo ukládá normy nutné k uskutečnění obecného dobra účinně, tedy s možností vynucení, vyplývá z toho tento důsledek: Protiprávní, nezákonné jednání svobodného, příčetného občana zasluhuje trest. Trest se neukládá pro nemorální, nemravný charakter jednání, nýbrž právě pro jeho nezákonnost. Rozsah zaslouženého trestu lze tedy stanovit pouze podle rozsahu zločinu. Vina a trest si musí odpovídat.²⁴

2.4.2 Relativní teorie

Relativní teorie trestu spojují s trestem pro společnost užitečné cíle. Přiznávají trestu určitý účel, ve kterém nacházejí i právní důvod trestu. Tímto účelem trestu má být ochrana společnosti před nebezpečím dalších trestných činů. V relativní teorii lze proto spatřovat zrod preventivních aktivit spojených s ukládáním trestů. Trestá se, aby v budoucnosti nebylo páčáno zlo, aby společnost byla uchráněna před důsledky páchaného zla.

Přední místo mezi relativními teoriemi zaujala teorie psychologického donucení. Její představitel, německý kriminalista P. J. Anselm von Feuerbach (1775-1833) již jasně rozlišoval mezi generální a speciální prevencí. Na přední místo stavěl prevenci generální. Hrozba trestem měla vyvolat psychické zábrany páchat trestné činy, kdežto samotná aplikace trestu měla každému zdůraznit, že tato pohružka je míněna vážně. Mezi relativní teorie se řadí i teorie speciální prevence F. Liszta (1851-1919), jež

²³ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 222.

²⁴ ANZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1990. s. 264.

rozlišuje tresty odstrašovací pro příležitostné pachatele, tresty výchovné pro zločince ze zvyku, schopné nápravy, a konečně tresty zajišťovací pro nepolepšitelné zločince.²⁵ K relativním teoriím náleží i teorie zastrašení, která doznala uplatnění zejména v nacistickém trestním právu a která zdůrazňuje odstrašující účinek trestů na veřejnost. Tato reakční teorie požadovala kruté tresty (trest smrti, tělesné tresty apod.) a žádala jejich veřejný výkon nebo alespoň široké zveřejnění zpráv o exemplárním potrestání. K relativním teoriím náleží i ty, které zdůrazňují jako hlavní účel trestu nápravu viníka.²⁶

2.4.3 Smíšené (slučovací) teorie

Smíšené (slučovací) teorie usilují o spojení myšlenky odplatné a účelové funkce trestu. Trest má trestným činům předcházet prostřednictvím tzv. generální prevence, zaměřené na potenciální pachatele, a zároveň působit speciální prevencí na pachatele trestného činu, o kterém se rozhoduje.²⁷ Uplatňuje se v nich tzv. vyrovnací princip, podle něhož je základem pro výměru trestu vina vyjádřená ve spáchaném trestném činu. I když smíšeným teoriím bývá vytýkáno, že jsou více než ucelenými teoriemi prostým souhrnem protikladných idejí, jejich orientace patrně nejlépe odpovídá potřebám trestní politiky právního státu.²⁸

2.5 Teorie funkcí trestů

2.5.1 Retributivní (odplatná) teorie

Retributivní teorie považuje trest za přirozený důsledek kriminálního jednání, uložení trestu je „zrcadlovým odrazem“ spáchaného trestného činu. Trest musí znamenat pro pachatele určitou újmu, jejíž velikost vyjádřená výší a druhem trestu má odpovídat závažnosti spáchaného činu.²⁹ Odplata představuje sociální mstu. Pachatelům se ovšem nesmějí mstít oběti zločinu. Nástrojem kolektivní msty společnosti by měl být stát. Trest by měl co nejvíce odpovídat zločinu. Trestný čin a trest jsou neoddělitelně

²⁵ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 223.

²⁶ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. *Trestní právo hmotné I. Obecná část*. 3. přeprac. vyd. Praha : Codex, 1997. s. 198.

²⁷ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 223.

²⁸ ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník I Komentář § 1-139*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. s. 412.

²⁹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004. s. 214.

spojeny. Je třeba stanovit přiměřenost újmy pro pachatele vzhledem ke spáchanému činu a zhodnotit závažnost kriminálního jednání.³⁰

Retributivní teorie má dlouhou historii, odráží se i v názorech Kanta a Hegela. V trestněprávní nauce byla na retributivním pojetí trestu založena klasická škola trestního práva, vycházející z filozofie indeterminismu (pachatel se vědomě, tj. ze své svobodné vůle, rozhoduje spáchat trestný čin a je si vědom, že může být potrestán). V posledních desetiletích retributivní teorie prožívá určitou renesanci, vyvolanou zejména převládající skepsí nad výsledky rozmanitých rehabilitačních a resocializačních metod při zacházení s pachateli.³¹

2.5.2 Teorie odstrašení

Teorie odstrašení spatřuje funkci trestu především v tom, že odrazuje pachatele od dalšího kriminálního chování (individuální prevence) a stejný účinek má i na ostatní jedince, kteří se mohou stát potenciálními pachateli (generální prevence). Proces odstrašení – vnímání a prožívání újmy a její hrozby je však individuální záležitostí. Otázka významu odstrašení je prakticky neustále revitalizována v důsledku probíhajících diskusí ohledně trestu smrti, ač sledování výslednosti znovuzavedení trestu smrti v některých státech v USA ukazuje, že zde ke snížení kriminality v důsledku takového trestně – politického rozhodnutí nedochází.³²

Odstrašení je někdy spojováno s myšlenkou exemplárního potrestání. Podle jeho stoupců je koneckonců v zájmu všech členů společnosti, aby se nestali pachateli, a to opravňuje stát, aby potrestal jednotlivce dostatečně přísně pro výstrahu ostatním. Úskalí tohoto přístupu je zřejmé; při tomto přístupu může dojít k ukládání přísných trestů, které nebudou odpovídat závažnosti spáchaných trestných činů, a tedy nebudou spravedlivé a nebudou působit pozitivně. Zkušenosti s trestní politikou uplatňovanou v totalitních režimech jsou v tomto směru velmi poučné.³³

³⁰ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 225.

³¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004. s. 214.

³² VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 225-226.

³³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004. s. 215-216.

2.5.3 Rehabilitační (nápravná) teorie

Rehabilitační teorie spatřuje jediný (ospravedlnitelný) cíl trestání v tom, aby pachateli bylo poskytnuto takové odborné zacházení, prostřednictvím kterého by se došlo k poznání, které osobnostní vlastnosti i vlastnosti chování v interakci se sociálním prostředím participovaly na trestné činnosti. Od tohoto poznání se pak odvíjí cíl korektivního procesu, motivace pachatele a způsob vedení tohoto procesu, aby došlo k nápravě, korekci, penitencii – ke společensky žádoucímu chování. Rehabilitační teorie usiluje o opětovné zařazení pachatele do společnosti na základě dosažené změny v jeho chování vyplývající z pochopení jeho problémů v sociálním kontextu.³⁴ Rehabilitační postupy při zacházení s pachateli jsou náročné na odbornou úroveň personálu. Tvorba a realizace jednotlivých nápravných programů je finančně nákladná a vyžaduje účast řady expertů (psychologů, pedagogů, sociálních pracovníků). Přesto má rehabilitační teorie stále určující vliv na politiku trestání v USA i ve většině evropských zemí.³⁵

2.5.4 Eliminační (vylučovací) teorie

Tato teorie spatřuje účel trestního postihu v dočasné nebo trvalé izolaci pachatele od ostatní společnosti; izolace má být nejen nejcitelnější újmou pro pachatele, ale i nejspolehlivější ochranou pro společnost.³⁶ V některých zemích je formou vyhnanství trest spočívající v pobytu na přikázaném místě, které může být v odlehlé lokalitě s drsnými klimatickými podmínkami (Sibiř), kdy život v komunitě vyhnanců lze považovat za otevřené vězení. Hlavní prostředek k izolaci pachatele spatřuje eliminační teorie samozřejmě v trestu odnětí svobody. Není pochyb, že umístění nebezpečných pachatelů do přísně střežených věznic je spolehlivým prostředkem jak chránit ostatní občany. Není však možno nevidět související problémy. Vězeňský systém je velmi nákladný.³⁷

2.5.5 Teorie restituční (kompenzační)

Teorie restituční zdůrazňuje význam odstranění následků trestného činu a význam náhrady škody, kterou utrpěla jeho oběť. Trest podle této teorie má především směřovat k tomu, aby byla obnovena rovnováha v sociálních vztazích porušená

³⁴ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 226-227.

³⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004. s. 217-218.

³⁶ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 227.

³⁷ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004. s. 219.

trestným činem a aby byly uspokojeny nároky poškozených osob.³⁸ Podnětem pro znovuobjevení institutů, jimiž jsou omluva, lítost, náprava, pokání a odpuštění se stal kromě jiného i překvapivě příznivý vývoj kriminality v poválečném Japonsku. Zásadní význam pro vysvětlení tohoto poklesu kriminality je uváděn do souvislostí s výše uvedenými mechanismy, které vykazují zároveň charakteristické religiální znaky.³⁹

³⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004. s. 220.

³⁹ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. s. 228.

3 Trest smrti

Není pochyb o tom, že právě trest smrti je velice ožehavým tématem. Co je však závažnější, že i přes dnešní pokrokovou společnost, která si zakládá na dodržování lidských práv, svobod a principů demokracie, má spoustu zastánců znovuzavedení trestu smrti. Přestože s dnešními moderními kriminalistickými metodami a za pomoci genetických rozborů (DNA) se pravděpodobnost justičního omylu značně snižuje, nelze ho opominout a je jedním z hlavních argumentů abolicionistů. Následující kapitola stručně shrne vývoj trestu smrti od nejstarších civilizací až po současnost.

3.1 Různé druhy trestů smrti užívané v minulosti

Následující podkapitola nabídne stručný výčet a posléze charakteristiku některých velmi krutých trestů smrti vykonávaných především ve starověku a středověku. Nutno podotknout, že se v této kapitole autor nebude zabývat druhy hrdelních trestů, které souvisejí blíže s náboženstvím, jako např. ukřižování, ukamenování či upálení. Těmto trestům dá prostor v dalších kapitolách své práce.

Ve středověku se trest smrti uděloval běžně za mnoho zločinů a různilo se i jeho provedení. Zločinci byli čtvrceni, lámáni v kole, upalováni, naráženi na kůl, stínáni, věšeni, za živa rozpárání. Jednotlivé tresty, i nehrdelní, často symbolizovaly druh provinění – za žhářství upálení, za rouhání vytržení jazyka a podobně.⁴⁰

Zřejmě nikdy nedokážeme odpovědět na otázku, který ze všech trestů smrti byl používán jako první. Usmrcení lidí určitým způsobem nebylo zpočátku chápáno jako trest, i když se jeho forma občas opakovala. O úmyslném popravování spojeném s jednotným rituálem můžeme hovořit až ve chvíli, kdy máme od různých národů a z různých dob zprávy, jež dosvědčují používání stále se opakující metody zabití odsouzenec. V takovém případě se již nejedná o náhodu nebo pouze místní záležitost. Některé černošské kmeny házely provinilce krokodýlům. U jiných národů byli zločinci přivazováni na zem mezi termiště. Obyvatelům jisté indiánské vesnice v Amazonii sloužil za popraviště blízký útes, z nějž své oběti svrhávali dolů. Peruánští indiáni dávali přednost úzké temné rokli, jež plnila svůj účel stejně spolehlivě. Zmíněné příklady

⁴⁰ LIŠKA, O. et al. *Vykonané tresty smrti. Československo 1918-1989*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000. s. 11.

však stále ještě zůstávaly omezeny pouze na určitou oblast a nevstoupily do všeobecného podvědomí ani do právních úprav.⁴¹

3.1.1 Zvířata jako popravčí

Využívání zvířat k usmrcení člověka je stejně staré jako lidstvo samo. V průběhu staletí byli odsouzceni k smrti požírání, drásání, drcení podle toho, jaké zvíře bylo k exekuci vybráno. Předhazování odsouzcenců psům byl nejhanebnější a nejpotupnější trest rozšířený po celém světě – v Orientu, v Číně, v Japonsku, v Africe a velmi často i v Evropě. Být předhozen šelmám, to byla nejpotupnější, nejhanebnější smrt, která byla vyhrazena zlodějům, lupičům, uprchlým otrokům, později pak také křesťanům. Ve starověkém Římě popravy pomocí zvířat začaly dávno před křesťanskou érou a přežily i nástup křesťanských císařů. Usmrcování zvířaty tak přetrvávalo jistě do 5. století.⁴² Fantazii se meze nekladly, tudíž docházelo k využití mnohých zvířat, od slonů, lvů, krys, hadů, přes mravence až po dravé ptáky. Ušetřeni nebyli ani vodní živočichové jako žraloci, piraně aj.

3.1.2 „Římská spravedlnost“

Podříznutí mečem byla římská specialita, a proto se mu říkalo „římská spravedlnost“. Přes svou přezdívku nebylo však podříznutí v Římě v trestním zákoníku nikdy kodifikováno jako řádný hrdelní trest. Sloužilo zejména k hromadným a mimosoudním popravám. Jedinou výjimkou byl jeho „oficiální“ charakter při usmrcování gladiátorů v arénách. Podříznutí hrdla praktikovaly rovněž primitivní národy v Africe, Asii a indiáni Střední Ameriky i Mexika, u nichž bylo ovšem prováděno jako součást obětních obřadů.⁴³

3.1.3 Pohřbení zaživa

Zahrabání, kdy byl odsouzený zaživa pohřben do země, bylo známo na všech kontinentech a ve všech dobách. Peršané jako obvykle již tak hrozný trest zahrabání zaživa ještě zdokonalili. Trest zahrabáním se prováděl tak, že odsouzenec hodili živého do obrovské hromady popela, který vdechoval do plic a způsobil dušení ještě daleko strašnější, než jaké bylo spojeno s pouhým zahrabáním. V Karolinském zákoníku z doby Karla V. vydaném kolem roku 1530, jenž byl prvním o kodifikaci trestního

⁴¹ BARRING, L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha : Naše vojsko, 2008. s. 11.

⁴² MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 19-22.

⁴³ MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 29 a 31.

práva v německých státech a střední Evropě, najdeme sedm druhů hrdelních trestů, z nichž pohřbení zaživa bylo vyhrazeno vrahům dětí.⁴⁴

3.1.4 Rozčtvrcení a roztrhání

Trest spočívá v rozřezání celého těla na malé kousky nebo v postupném vytrhávání kousků kůže a svaloviny, dokud nenastane smrt. Tato technika se těšila obzvláštní oblibě asijských a orientálních národů, Egyptanů, Asyřanů, Babyloňanů a samozřejmě také Peršanů. Římané začínali roztrhání často vytržením ňader u žen a kastrací u mužů. Starý anglický zákoník předpokládal, že srdce a vnitřnosti odsouzeného mu budou z těla vyrvány zaživa a pak uvařeny.⁴⁵

3.1.5 Smrtící půst

Smrt hlady a žízní tvoří důležitou součást několika dalších popravčích technik, jež jsou známé jako „zazdění“, „zanechání na opuštěném místě“, „vsazení do klece“, u nichž se k dalšímu trápení připojuje ještě temnota, postupné udušení a vynucená nepřírozená poloha těla. Byly vynalezeny masky nejzroztodivnějších tvarů, které odsouzenému bránily přijímat potravu. U některých afrických etnik přivazovali ještě v 19. století zločince k tělu jeho oběti a nechávali je společně zetlít. V nacistickém Německu byla smrt hladem a žízní znovuzavedení v míře dosud nebyvalé a v koncentračních táborech jí zahynuly statisíce vězňů.⁴⁶

3.1.6 Oběšení a setnutí

Při pohledu na dějiny trestu smrti se bezpochyby nejčastěji setkáme s oprátkou a mečem, tedy oběšením a setnutím. Díky prolité krvi se ze setnutí stával hlavní trest, jenž nejlépe symbolizoval drsné a nelítostné prosazení práva. Setnutí a bičování, sekera a pruty patřily tedy původně k sobě. Ještě ve 20. století se italští fašisté chopili svazku prutů (fascas) a seker a učinili z nich svá znamení.⁴⁷

Oběšení bylo pokládáno za nejhanlivější ze všech způsobů poprav. Na rozdíl od smrti mečem nebo gilotinou mu byli podrobováni nejsprostší zločinci. Navíc se od setnutí lišilo vyšším stupněm veřejnosti. Potupa tedy patřila neodmyslitelně k oběšení. Tento trest smrti se podobal utopení. Voda brala vzduch stejně jako oprátka

⁴⁴ MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 62-63.

⁴⁵ MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 81 a 83.

⁴⁶ MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 41-45.

⁴⁷ BARRING, L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha : Naše vojsko, 2008. s. 47-48.

stahující se kolem hrdla. Kat musel pouze podrazit stoličku nebo vstrčit například vražedkyni dětí do vody.⁴⁸

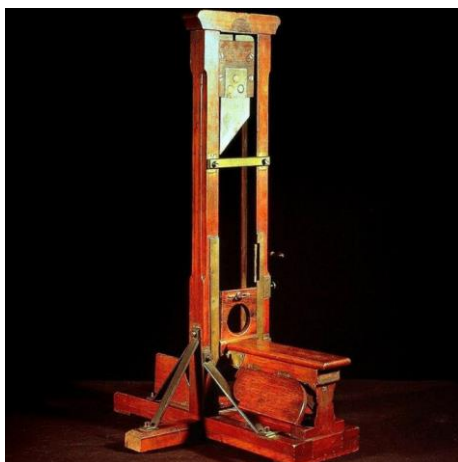
3.2 „Modernější“ způsoby výkonu trestu smrti

3.2.1 Gilotina

První významnější potřeba zavedení popravčího stroje se zrodila díky přechodu moci na novou společenskou vrstvu. Katastrofa zasáhla v důsledku Francouzské revoluce nejprve pařížskou šlechtu a bohaté měšťanstvo a později se převalila i do dalších francouzských provincií. Již dříve v minulosti docházelo v Paříži ke krvavým nepokojům a hromadným vraždám, například za Bartolomějské noci, během níž zahynulo na tři tisíce lidí. Ale noc rychle uplynula a nikdo si ani nevšiml stávký katů, kteří onoho srpna roku 1572 v období, kdy se město zmítalo v opilosti vyvolané krveprolitím, prohlásili, že budou popravovat pouze v mezích zákona a exekuci musí předcházet řádný rozsudek.⁴⁹

Pochmurný nástroj ztělesňuje přechod od patriarchálního řemesla ke strojům. Ohlašuje průmyslovou smrt a „nové objevy nové spravedlnosti“, jež později vyústí v plynové komory a elektrická křesla, neboť i ony se zrodí za spolupráce sociálních, technických a lékařských věd. Celkově bylo za revoluční období ve Francii gilotinováno na 38 000 až 43 000 osob. Od roku 1811 do roku 1977 padlo „rukou“ gilotiny 6 713 lidí.⁵⁰

Obr. 1 – Ilustrační foto gilotiny⁵¹

⁴⁸ BARRING, L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha : Naše vojsko, 2008. s. 63-64.

⁴⁹ BARRING, L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha : Naše vojsko, 2008. s. 107-108.

⁵⁰ MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 249-250.

⁵¹ LOVE THE TEAM. *Co je gilotina?* [cit. 2018-02-05]. Dostupné z WWW: <<http://www.cs.lovethe team.com/other/83886- chto-takoe-gil-otina.html>>.

3.2.2 Zastřelení

Sotva se objevily střelné zbraně, objevila se s nimi i nová technika poprav. Nejprve se popravovalo arkebuzami, nemotornými střelnými zbraněmi období renesance, které musely být opřeny o přenosnou trojnožku. Střílelo se z nich olovenými kulkami těžkými několik gramů. Zpočátku byla smrt před hlavněmi vyhrazena vojákům a civilisté se z ní mohli těšit jen výjimečně. Byl to vznešený způsob smrti, zatímco ponižujícím způsobem popravu zůstalo věšení. Předpokladem úspěšné exekuce zastřelením je splnění dvou požadavků: přesný výstřel a snadný cíl. Aby se výstřel neminul cílem, to bývá zabezpečeno tím, že střílí popravčí četa, tedy větší počet hlavní míří na jediný cíl. Popravčí četa dostává obvykle rozkaz mířit na srdce, poněvadž trup je snazší cíl než hlava.⁵²

Je nechvalně známým faktem, že za dob nacistického Německa, kdy hromadné popravu zastřelením byly na denním pořádku, docházelo u vojáků vykonávajících tyto hrůzy k pocitům viny, že zabili tolik lidí. Často mívali sklon k popíjení alkoholu, aby se tohoto pocitu zbavili. Nacistické vedení tedy přistoupilo k tomu, že vždy jednomu členovi z popravčí čety byly dány do zbraně slepé náboje, tudíž se každý mohl domnívat, že popravu nevykonal právě on. Tento „problém“ viny byl následně definitivně vyřešen tzv. konečným řešením židovské otázky (něm. Endlösung der Judenfrage) a vybudováním koncentračních táborů.

3.2.3 Plynová komora

Nelze pochybovat, že smrt je při této technice popravu vždy jistá, avšak její bezbolestný průběh vyžaduje aktivní spoluúčast odsouzeného. Když se totiž smrtícího plynu zhluboka nadechne, může ztratit vědomí již za deset nebo patnáct vteřin. Výkon popravu v plynové komoře také vyvolává otázku, zda jde o tak rychlý a jistý proces, jak ujišťují jeho zastánci, kteří ho označují za „moderní a nejhumánnější“. Plyn použitý jako zákonný prostředek poprav poprvé v roce 1924 byl o dvacet let později zneužit nacisty k hromadnému vraždění. Když se svět po druhé světové válce seznámil s existencí koncentračních táborů a s tím, jak v nich byl používán smrtící plyn, některé státy americké Unie od užívání plynových komor upustily a nahradily je jinou technikou provádění poprav.⁵³

⁵² MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 281-282.

⁵³ MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 304-306.

3.2.4 Elektrické křeslo

Za několik uplynulých desetiletí se poprava elektrickým proudem prakticky nezměnila. Princip zůstává týž, i když je pravda, že mezi státy existují rozdíly, pokud jde o délku elektrického výboje a intenzity proudu, jehož napětí se podle různých předpisů pohybuje v rozmezí 1 750 až 2 500 voltů. Poprava a její příprava se dnes řídí přesně definovanými předpisy, propracovanými často do takových detailů, že poprava je vlastně rituálem.

Každé elektrické křeslo na území Spojených států je jedinečné, nesériové dílo vyrobené v rukodělně. V některých státech jde o výrobky místních řemeslníků a firem, které je zhotovily podle zadávajících podmínek zaslaných státní správou a justičními orgány. V jiných státech křeslo zkonstruovali a vyrobili samotní vězni. Za „křeslem“ je na její stěně elektrická rozvodná skříň, z níž vycházejí dva spojovací vodiče. Na stejné zdi visí zavěšena za háky velká skříň obsahující potřebné „vybavení“, přilbu s kontaktní destičkou, kamaše a izolační rukavice pro personál.⁵⁴

3.2.5 Smrtící injekce

Tato takzvaná „pokojná“ smrt, pokládaná za rychlou, přitom bezbolestnou a navíc poměrně levnou, vzešla přímo z lůna lékařské vědy a poprvé byla použita ve Spojených státech – státem Texas v roce 1982 a poté i Oklahomou v roce 1983. Poprava injekcí se provádí tak, že odsouzenec dostane intravenózně jednou nebo dvěma injekcemi smrtelnou dávku rychle účinkujících barbiturátů kombinovaných s paralyzujícími chemickými látkami. Poprava je podobná postupu užívanému v nemocnicích při celkové anestézii, avšak vstříkovaná dávka je smrtelná.⁵⁵

Velkou výhodou smrtící injekce oproti použití plynové komory či elektrického křesla je její ekonomická úspornost. Navíc později začaly být podávány odsouzeným dvě injekce, přičemž první slouží pouze k usnutí, samotný výkon trestu smrti učiní až injekce druhá, a proto se tento způsob usmrcení jeví jako jeden z nejhumánnějších.

3.3 Trest smrti v českých zemích

V zemích českých, jakožto i v jiných evropských zemích, patřil trest smrti odpradávná k běžně a poměrně často používaným trestům, které byly obsaženy v trestním právu té které doby. Pod vlivem nastupující buržoazie a osvícenské filosofie

⁵⁴ MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 322-324.

⁵⁵ MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 327.

došlo poprvé k zrušení trestu smrti na našem území za vlády Josefa II., a to „Všeobecným zákoníkem o zločinech a trestech“ z roku 1787. Tresty smrti byly zrušeny v řádném řízení vůbec a ponechány jen pro řízení v případě výjimečného stavu (podle stanného práva). Několik let to Josefově smrti byl dekretem z 2. ledna 1795 absolutní trest opět zaveden, a to pro velezradu nebo pokus o ni.⁵⁶

V roce 1803 byl v Rakousku-Uhersku přijat nový trestní zákoník pod názvem „Zákoník o zločinech a o těžkých policejních přestupcích“, který platil, vyjma Uher v celém mocnářství. Tento zákoník obsahoval trest smrti. Trest smrti bylo možné ukládat výlučně za zločiny, byl vykonáván oběšením.⁵⁷ Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích č. 117/1852 ř.z., který platil s některými změnami téměř sto let (zrušen byl v roce 1950), ukládal trest smrti za poměrně malý počet trestných činů, za dokonanou vraždu, loupežné zabití, zlomyslné poškození cizího majetku, kdy byla způsobena smrt, kterou mohl pachatel předvídat, dále za vzbouření v době stanného práva a za žhářství, pokud tím byla způsobena smrt člověka a pachatel mohl tuto skutečnost předvídat.⁵⁸

Výkon trestu smrti byl za první republiky upraven zákonem č. 91/1934 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech. I když byl trest smrti kodifikován, byl v období první republiky využíván velmi sporadicky. Převážnou část udělených trestů smrti v tomto období zmínil na tresty odnětí svobody prezident republiky Tomáš Garrigue Masaryk, využiv svého ústavního práva. Po dobu trvání samostatného Československa (1918-1938) bylo na jeho území popraveno celkem 15 osob.⁵⁹

Období, které přišlo po 15. březnu 1939, ostře kontrastovalo s prvorepublikovou érou masarykovského humanismu. V době okupace smutně proslula zvláště pankrácká věznice, kde se v tak zvané sekyrárně popravovalo gilotinou. V průběhu druhé světové války začalo být zřejmé, že kapacita katoven na území „tisícileté říše“ potřebám nacistické justice zdaleka nestačí. Protektorát v tomto smyslu nebyl výjimkou. Poprava gilotinou byla podle nacistických funkcionářů, kteří o celé záležitosti rozhodovali, rychlá, levná, naprosto spolehlivá a díky hluku, který ji provázel, dostatečně

⁵⁶ MALÝ, K., SIVÁK, F. *Dějiny státu a práva v Československu*. Praha : Panorama, 1988. s. 335-336.

⁵⁷ MALÝ, K., SIVÁK, F. *Dějiny státu a práva v Československu*. Praha : Panorama, 1988. s. 336-337.

⁵⁸ LIŠKA, O. et al. *Vykonané tresty smrti. Československo 1918-1989*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000. s. 12.

⁵⁹ SVATOŠ, R. Trest smrti a česká společnost. *Recenzovaný vědecký časopis pro otázky společenských věd Auspicia*. 19. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, roč. 9, č. 2, s. 106.

odstrašující. Provoz pankrácké gilotiny byl zahájen 5. dubna 1943 – o čtyři dny později, než bylo původně zamýšleno. V sekyrárně bylo ten den popraveno prvních pět obětí. Postupně jich přibývalo – až na konečný počet 1 079 osob.⁶⁰

Po příchodu komunistů k moci byl v rámci tzv. právnícké dvouletky 12. července 1950 přijat nový trestní zákon č. 86/1950 Sb. Tento zákon byl brzy nahrazen novým trestním zákonem č. 63/1956 Sb. Dalším trestním zákonem byl zákon č. 140/1961 Sb., který byl platný a účinný až do konce roku 2009. Po únorovém převratu v roce 1948 trestní normy držela v rukou pevně komunistická strana, která je obratně používala k represím vůči obyvatelstvu. Ve vykonstruovaných procesech byla za spiknutí a velezradu popravena řada „nepřátel režimu“. Po roce 1956 se již trest smrti proti politickému apartheidu neuplatňoval.⁶¹ Od roku 1948 do roku 1955 bylo odsouzeno k trestu smrti 79 osob za velezradu, 88 lidí za souběh velezrady a vyzvědačství a 57 lidí za souběh velezrady a vraždy. Zarážející je také statistika počtu vykonaných trestů smrti dle retribučních dekretů v poválečné době. Mezi léty 1945-1949 bylo z tohoto důvodu na smrt posláno na 738 lidí.⁶²

Trest smrti byl v našem právním řádu od roku 1961 oficiálně považován za opatření výjimečné a dočasné. Trestní zákon jeho uložení připouštěl za podobných podmínek, jaké jsou nyní stanoveny pro ukládání trestu odnětí svobody na doživotí. Okruh trestných činů, za které bylo možno trest uložit, byl však ve srovnání s trestem doživotním neúměrně široký. Jednalo se celkem o 33 trestných činů, z nichž převážnou většinu tvořily trestné činy vojenské, trestné činy proti lidskosti a proti republice. Zákonem č. 175/ 1990 Sb. byl trest smrti zrušen a nahrazen trestem odnětí svobody na doživotí.⁶³ V letech 1943 až 1945 bylo v pankrácké věznicí popraveno během období Heydrichiády 1 079 osob. Tímto však temné období českých dějin neskončilo. Od roku 1945 do roku 1989 bylo popraveno celkem 1 176 osob, z toho přes 700 osob podle retribučních dekretů a 240 politických vězňů.⁶⁴

⁶⁰ LIŠKA, O. et al. *Vykonané tresty smrti. Československo 1918-1989*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000. s. 12.

⁶¹ SVATOŠ, R. Trest smrti a česká společnost. *Recenzovaný vědecký časopis pro otázky společenských věd Auspicia*. 19. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, roč. 9, č. 2, s. 106.

⁶² MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 374.

⁶³ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. *Trestní právo hmotné I. Obecná část*. 3. přeprac. vyd. Praha : Codex, 1997. s. 245.

⁶⁴ MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 371.

3.4 Retencionismus kontra abolicionismus

Při řešení problematiky trestu smrti dochází ke střetu dvou zcela odlišných koncepcí: zachování trestu smrti (retencionismus) a jeho zrušení (abolicionismus).

Retencionisté zdůvodňují opodstatněnost existence trestu smrti především nutností ochrany společnosti před pachateli zvláště nebezpečných trestných činů. Uvádějí, že jde o nejspolehlivější prostředek ke zneškodnění nebezpečných pachatelů, zvláště vrahů profesionálních, sexuálních nebo psychicky abnormálních. Trestu smrti přisuzují rovněž výrazný odstrašující účinek. Doživotní trest označují za krutější než trest smrti, neboť poškozují osobnost odsouzeného a působí jako „trest smrti na splátky“ nebo „sociální poprava“. Abolicionisté především namítají, že trest smrti je zásahem do jednoho ze základních práv člověka, práva na život. Humánní a demokratická společnost musí být založena na respektování lidského života každého svého člena, a to za všech okolností. Zdůrazňují, že jedním ze závěrů demokratické trestní politiky je, že k ochraně společnosti před trestnými činy má být používána represe pouze v míře nezbytně nutné. Pokud tedy ochrannou funkci trestu může místo trestu smrti dostatečně splnit objektivně mírnější trest, jímž je doživotní trest odnětí svobody, musí mu být dána před trestem smrti přednost. Důležitým argumentem abolicionistů je poukaz na to, že trest smrti v sobě skrývá nebezpečí nenapravitelnosti případných justičních omylů.⁶⁵

3.4.1 Argumentace pro a proti trestu smrti

- 1) Odstrašující argument – asi nejčastěji zmiňovaný a diskutovaný argument, podle kterého jen samotná existence trestu smrti a tedy i případná možnost jeho uložení, je sama o sobě odstrašující a má potenciálního pachatele odradit od spáchání činu, za který lze tento trest uložit.
- 2) Ochrana společnosti – a to právě před osobami, které se dopustí jednání, za které lze trest smrti uložit, přičemž tím současně vyloučit možnost opakování trestné činnosti.
- 3) Veřejné mínění – většinou nakloněno pro zavedení a aplikaci trestu smrti a v populaci, nejen v České republice, značně převyšují odpůrce tohoto trestu (sama veřejnost se domnívá, že existence tohoto trestu by přispěla ke snížení kriminality nejzávažnějšího charakteru s tím, že samotná jeho existence ji nepostihne).

⁶⁵ NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. *Trestní právo hmotné I. Obecná část*. 3. přeprac. vyd. Praha : Codex, 1997. s. 246.

- 4) Ekonomický argument – výkon trestu smrti je obhajován i z tohoto hlediska s odůvodněním, že pro společnost je ekonomicky příznivější vykonat tento trest, než se o odsouzeného starat při uložení dlouholetého či doživotního trestu odnětí svobody.
- 5) Neodvolatelnost – to je argument odpůrců trestu smrti a je tím nejpádnejším argumentem, který lze v dané věci použít, neboť po vykonání absolutního trestu není možná jeho změna a ačkoliv samotný trest a řízení, které k jeho udělení vedlo je přezkoumatelné, život popravené osobě vrátit nejde (nelze vyloučit zaujaté svědky, chyby v trestním řízení, nedokonalost použitých metod při vyšetřování, omyly soudců apod.).⁶⁶

Důvody, které se obvykle uvádějí ve prospěch práva státu vynášet tresty obecně, nejsou všechny použitelné i pro obhajobu trestu smrti. Odsouzenec tímto trestem nelze napravit. Pokud ovšem svou smrt přijímá v duchu pokání za neodpovědnost svých činů, obnovuje se tím jistým způsobem jeho důstojnost jakožto mravní bytosti.⁶⁷

Co se týče odstrašujícího účinku trestu smrti, řada kriminologů pochybuje o tom, že je větší než u jiných těžkých trestů, např. doživotního vězení. Pádnost této námitky však musí být ověřena důkladněji. Často jsou srovnávány státy, v nichž byl trest smrti zrušen, a ty, které ho ještě mají, ale už téměř neuplatňují. Za těchto okolností nepřekvapuje, že odstrašující účinek není ve státech druhé skupiny větší než v těch, které trest smrti zrušily úplně. Zdá se však, že v zemích, kde je trest smrti ještě hojně využíván, a znamená tedy pro pachatele vážné nebezpečí, je míra kriminality významně nižší. Obzvláště důležitý je u této otázky argument o ochraně obecného blaha. Trest smrti je za určitých okolností oprávněný a nezbytný, za jiných okolností být nezbytný nemusí. To závisí do značné míry na tom, zda je stát morálně schopen držet zločince v bezpečné izolaci. Argument o obraně obecného blaha platí také pro nepřičetné osoby, ohrožující životy druhých. Za předpokladu, že stát je schopen chránit obecné blaho před zločinem pomocí jiných trestů stejně účinně jako trestem smrti, lze v zásadě tento trest nahradit jiným potrestáním.⁶⁸

⁶⁶ BÍLÝ, J. *Trest smrti v současnosti* [online]. [cit. 2018-02-11]. Dostupné z WWW: <<http://docplayer.cz/4167980-Trest-smrti-v-soucasnosti-jiri-bily.html>>.

⁶⁷ BONDOLFI, A. „Todesstrafe“, *Neues Lexikon der christlichen Moral*. Innsbruck : Tyrolia, 1990. s. 782.

⁶⁸ PESCHKE, H.-K. *Křesťanská etika*. Praha : Vyšehrad, 2004. s. 514-515.

3.5 Trest smrti v současnosti

Trest smrti, tedy státem nařízené usmrcení člověka jako trest za jeho zločin, je dodnes možné ukládat ve více než 55 zemích světa. To přesto, že za posledních 30 let se počet států, které zakázaly trest smrti, zdvojnásobil. Tradiční debata s argumenty PRO a PROTI trestu smrti vedená u nás i v jiných státech se vede téměř výhradně pouze o těch nejzávažnějších násilných trestných činech (např. brutální vraždy, znásilnění). Ovšem i přesvědčení zastánci trestu smrti většinou nesouhlasí s popravami za nenásilné trestné činy – natož pak za politické či náboženské delikty.⁶⁹

3.5.1 Trest smrti v USA

Jedním z důsledků toho, že Amerika klade důraz na federální uspořádání a místní autonomii, je skutečnost, že Spojené státy americké nejsou jednotné, co se týká trestu smrti, legislativa a praxe týkající se trestu smrti se mezi jednotlivými státy a regiony liší. Trest smrti nemá 16 států a Kolumbijský distrikt, které zrušily příslušné zákony mezi rokem 1846 – kdy se Michigan stal prvním státem, který trest smrti zrušil – a několika posledními lety, kdy od něj upustily státy New York, New Jersey, Illinois a New Mexico. Dalších 20 států (a federální vláda) zákony o trestu smrti sice má, avšak málokdy je uplatňuje. Některé státy, jako například Kansas a New Hampshire, jsou „státy s trestem smrti“ jen teoreticky, protože za mnoho posledních desetiletí nikoho nepopravily.

Jiné státy, například Kalifornie a Pensylvánie, odsuzují mnoho vrahů k trestu smrti, ale málokdy popravu skutečně vykonají, tyto státy mají stovky odsouzených, kteří vykonávají trest na odděleních věznic pro osoby odsouzené k trestu smrti.

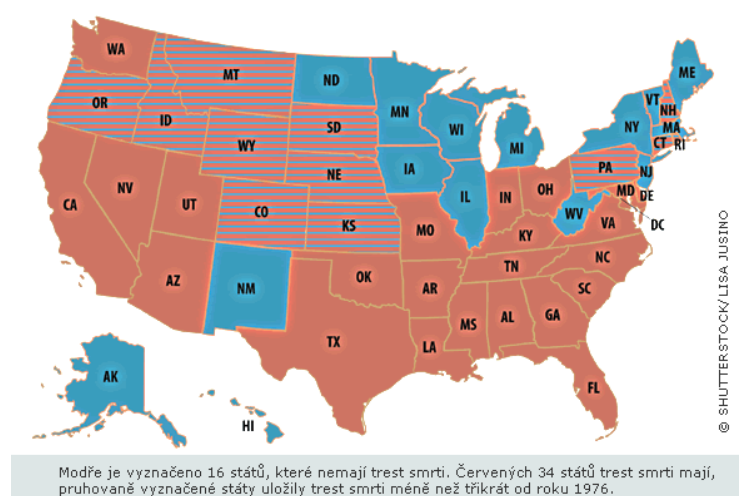
Dalších 15 států – většinou na jihu USA – má trestní zákony, v jejichž rámci se tresty smrti ukládají a popravy skutečně vykonávají. Přesto však jsou popravy poměrně vzácné a vykonávají se až po mnoha letech právních sporů. Průměrná doba od odsouzení k trestu smrti je 14 let.

V praxi je uložení trestu smrti povoleno pouze za trestný čin vraždy s přitěžujícími okolnostmi (to znamená za vraždu za okolností, které zvyšují závažnost trestného činu). I v těch nejvíce zavrženíhodných případech vraždy bývá trest smrti

⁶⁹ AMNESTY INTERNATONAL. *Trest smrti* [online]. Praha : Amnesty International ČR, [cit. 2018-02-10]. Dostupné z WWW: <https://www.amnesty.cz/trest-smrti?gclid=Cj0KCQiAzfrTBRC_ARIsAJ5ps0s47gssRoxdcRZ1pvDBSWipCsC9Lv5ermmgA_i5n_53xTbP5ZHNu8oaAvDKEALw_wcB>.

výjimkou, nikoli pravidlem. V roce 2010 bylo ve Spojených státech spácháno 14 000 vražd, za něž bylo uloženo 114 trestů smrti. Většina bude pravděpodobně zrušena odvolacími soudy nebo zmírněna guvernéry států. Počet poprav v roce 2010 byl celkem 46, což se blíží současnému ročnímu průměru.⁷⁰ Od roku 1608 bylo na území dnešních Spojených států amerických popraveno téměř 20 000 lidí. Z toho 3 859 poprav bylo podle údajů Národní vězeňské statistiky vykonáno v letech 1930-1967. Amerika je jedinou moderní demokracií západního typu, v níž je uplatňován trest smrti.⁷¹

Obr. 2 – Struktura států USA dle trestu smrti⁷²

3.5.2 Trest smrti – shrnutí za rok 2016

V roce 2016 bylo na celém světě vykonáno 1 032 poprav – o 37 % méně než v roce 2015. Společně s Čínou se na pěti příčkách v počtu poprav umístily Írán, Saudská Arábie, Irák a Pákistán. USA se poprvé od roku 2006 neobjevily mezi pěti prvními a dosáhly nejnižšího počtu poprav od roku 1991. Pouze pět amerických států vykonalo v roce 2016 popravu: Alabama (2), Florida (1), Georgia (9), Missouri (1) a Texas (7). Dvanáct států, včetně Arkansasu, které zatím nezrušily trest smrti, nikoho v posledních deseti letech nepopravily. Ve Vietnamu došlo k odhalení nebývalého počtu poprav. Nově zveřejněné zprávy odhalují, že míra poprav v Malajsii a Vietnamu je vyšší než se dosud myslelo. Informace z Vietnamu, poprvé zveřejněné vietnamskými médii v únoru 2017, ukazují, že v posledních třech letech byla země největším

⁷⁰ GARLAND, D. *Proč mají Spojené státy trest smrti?* [online]. Praha : Americké centrum, [cit. 2018-02-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.americkecentrum.cz/proc-maji-spojene-staty-trest-smrti>>.

⁷¹ WALLER, M. *Absolutní trest*. Ostrava : DOMINO, 2006. s. 400-401.

⁷² GARLAND, D. *Proč mají Spojené státy trest smrti?* [online]. Praha : Americké centrum, [cit. 2018-02-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.americkecentrum.cz/proc-maji-spojene-staty-trest-smrti>>.

popravčím. Mezi 6. srpnem 2013 a 30. červnem 2016 popravila 429 osob. Pouze Čína a Írán popravily v tomto období víc lidí. Zpráva vydaná vietnamským Ministerstvem veřejné bezpečnosti neobsahuje analýzu dat za rok 2016.

Čína svým prohlášením diskredituje svá prohlášení o otevřenosti. Amnesty International ve své zprávě týkající se trestu smrti pro rok 2016 upozorňuje na vysoké počty poprav v Číně, které zůstávají jedním z jejích největších tajemství. Úřady zde každoročně popraví tisíce lidí. Nová vyšetřování Amnesty International ukazují, že si čínské úřady vynucují dodržování mlčenlivosti, aby zamlžily ohromné počty poprav v zemi, a to i navzdory opakovaným prohlášením, že činí kroky směrem k justiční transparentnosti. Ve veřejném zpravodajství našla Amnesty International zprávy o minimálně 931 osobách, které byly popraveny v letech 2014 až 2016 (což je pouze malý díl z celkového počtu popravených). Ve státní databázi je však záznam pouze o 85 z nich. Databáze také vynechává odsouzené k smrti cizí národnosti za zločiny spojené s drogami, ačkoli média informovala minimálně o 11 cizincích. Množství případů, které jsou spojeny s „terorismem“ a drogovými přestupky prostě chybí.⁷³

Obr. 3 – Počty trestů smrti za rok 2016⁷⁴

⁷³ AMNESTY INTERNATIONAL. *Trest smrti a popravky v roce 2016* [online]. Praha : Amnesty International ČR, 11.4.2017 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.amnesty.cz/news/3863/trest-smrti-a-popravky-v-roce-2016>>.

⁷⁴ AMNESTY INTERNATIONAL. *Trest smrti a popravky v roce 2016* [online]. Praha : Amnesty International ČR, 11.4.2017 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.amnesty.cz/news/3863/trest-smrti-a-popravky-v-roce-2016>>.

- Černá barva – předpokládaných více než 1 000 poprav,
- tmavě hnědá – více než 100 poprav,
- světle hnědá – 25 – 100 poprav,
- červená – do 25 poprav,
- tmavě oranžová – do 10 poprav,
- světle oranžová – více než 1 poprava, nebo není možno určit přesné číslo,
- tmavě žlutá – žádný vykonaný trest smrti,
- světle žlutá – trest smrti zrušen pro většinu trestných činů,
- šedá – neznámá data.

4 Křesťanství

Ke křesťanství se hlásí asi třetina lidstva, silně převažuje ve třech světadílech, zastoupeno je i ve dvou ostatních. U každého náboženství jsou jisté potíže s tím stanovit jeho přesné obrysy, určit, co vše lze k němu počítat a co je už za jeho hranicemi. V případě křesťanství je kritériem vztah k Ježíši Kristu. Všechny ty, pro něž je centrální postavou náboženství a života, lze pokládat za křesťany. Název tohoto náboženství je odvozen právě od Krista (řec. Christos – Kristus, christianos – křesťan). Křesťanství je až na malé islámské enklávy po dlouhá staletí doma v Evropě. Rovněž Amerika je převážně křesťanská, i když část původního obyvatelstva, tj. indiánské národy a Inuité (dříve zvaní Eskymáci), si ponechala původní předkřesťanská náboženství. Podobné je to i s Austrálií. Mezi novověkými přistěhovalci na tyto světadíly byli samozřejmě kromě křesťanů i Židé, později muslimové a příslušníci prakticky všech náboženství současného světa. Jediná z afrických zemí je od starověku dodnes převážně křesťanská – Etiopie, křesťanství bylo ve starověku silně zastoupeno na severu Afriky, ale bylo částečně vytlačeno islámem. Další vlna křesťanství přišla do Afriky s novověkými misionáři a v souvislosti s koloniálním ovládnutím Afriky evropskými mocnostmi. Malé skupiny křesťanů jsou zastoupeny v různých částech Asie, v arabském a islámském světě, křesťanství je silně zastoupeno v asijské části Ruska, další křesťané jsou v Indii, Číně, Jižní Koreji, Vietnamu a dalších zemích. Silně převažuje křesťanství na Filipínách, ostrovním státě na jih od Japonska.⁷⁵

Pro lepší pochopení problematiky slouží následující podkapitola, která se zabývá náboženstvím obecně a religionistikou jako vědou o náboženství, jejichž komparativních metod lze využít při vytváření náhledu na téma trestu smrti u různých náboženství.

4.1 Náboženství

Náboženství, popř. věda o něm, religionistika, řeší otázky související se světovým názorem, smyslem života, svobodou vůle a dalšími. Náboženství určuje poměr člověka k Bohu, kterého má člověk chápat v podstatě svého bytí. Mnohé otázky však řeší filosofie, která se opírá o rozum a získanou zkušenost. Křesťanské náboženství vysvětluje pravdy obsažené v bibli, staví pevné morální zásady, vychovává člověka v jeho mezilidských vztazích.⁷⁶ V předběžném vymezení můžeme náboženství

⁷⁵ ŠTAMPACH, O. I. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008. s. 106-107.

⁷⁶ BÍLÝ, J. *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2005. s. 8.

charakterizovat jako jednu z forem vědomého vztahování člověka k celku světa (vedle filosofie a umění). Náboženství usiluje o celostní výklad světa a postavení člověka v něm a jako takové je neodmyslitelně spjata s lidským bytím. Náboženství se v nějaké podobě vyskytuje v každé lidské společnosti. Ačkoli jsme si zvykli na to, že v dnešní moderní společnosti náboženství nehraje (zdánlivě) příliš významnou roli, a připadá nám to už „normální“ a dokonce samozřejmé.⁷⁷

Ještě v 19. století se náboženství zdálo být téměř výlučnou kompetencí teologie. Náboženská skutečnost se však postupně zpod křídel své strážkyně vymaňovala a stávala se pracovním polem filologie, historie, etnologie, psychologie, sociologie, antropologie a dalších humanitních věd. Ještě nikdy nebylo náboženství studováno s takovým vynaložením sil, prostředků a důvtipu jako v posledních dvou staletích. Obory jako lingvistika, archeologie, literární a historická kritika, etnologie, hlubinná psychologie a sociologie přispěly ke vzniku a ustavení nové vědy – religionistiky. V samotném pojmu religionistiky se již od počátku ohlašoval program široce koncipované interdisciplinární perspektivy, která shrnuje a vlastními nástroji zpracovává příspěvky jednotlivých disciplín k tématu náboženství, aby na nich nechávala vyrůst vlastní otázky o náboženské situaci lidstva.⁷⁸

4.1.1 Religionistika

Náboženství jako soustava určitých specifikovaných výpovědí o světě a člověku je lidský fenomén, historicky vzniklý, související s kulturním kontextem, v němž se utváří a jehož je spolutvůrcem. Jako taková jsou náboženství přístupná lidskému poznání. Poznáváme jejich hlavní rysy, znaky, formy a symboly, v kterých se vyjadřují, můžeme poznávat souvislosti jejich vzniku, charakter jejich působení ve vnitro- i mezikulturních měřítcích. Sledujeme podobnosti či odlišnosti od jiných náboženských proudů a systémů, poznáváme historické proměny náboženství s jejich důvody a motivy, seznamujeme se rovněž s vlivem náboženství na kulturu a společnost v nejširším slova smyslu. Tím vším se zabývá religionistika neboli věda o náboženství.⁷⁹

Religionistika tedy poznává vedle samotných náboženství také kultury, v nichž a s nimiž náboženství žila a žijí. Proto v jejím plánu není jen studium

⁷⁷ SOKOL, J. *Člověk a náboženství*. Praha : Portál, 2003. s. 27.

⁷⁸ HEJNA, D. *Náboženství a společnost*. Praha : Grada Publishing, 2010. s. 7.

⁷⁹ HORYNA, B. *Úvod do religionistiky*. Praha : OÍKÚMENÉ, 1994. s. 9.

náboženství, ale navíc i studium kulturního vývoje jako souhrnu základních prvků, určujících podobu dané kultury. Religionistika se neptá na pravdy, které pro sebe nárokují jednotlivá náboženství (nejjednodušším příkladem může být otázka po Boží skutečnosti, např. zda opravdu existuje Bůh křesťanství, takovou otázku religionistika vůbec nezná, je to problém, který spadá do teologie a řeší se teologickými prostředky).⁸⁰ Náboženská věda (religionistika) má za úkol zkoumat náplň náboženství. Teologie se zabývá náboženskou tematikou vždy z hlediska konkrétního náboženství a to přesto, že slovo samo vzniklo ve starém Řecku, kde byla teologie považována za součást filosofie.⁸¹

Metoda, která se nejčastěji při komparativním studium náboženství využívá, bývá metoda fenomenologická (v této souvislosti se někdy hovoří o fenomenologii náboženství). Fenomenologie, jejímž zakladatelem je německý filosof a prostějovský rodák Edmund Husserl (1859-1938), je zkoumáním zjevných rysů věcí v protikladu k jejich kauzalitě. V tomto významu se tento termín používá jak v religionistice, tak v jiných oborech. Jako „fenomenologie náboženství“ se nejdříve označovala klasifikační fáze výzkumu, později se význam tohoto termínu rozšířil i na studium podstaty jevů a na proces porozumění náboženským fenoménům.⁸²

4.2 Stručná historie křesťanství

Křesťanství řadíme mezi monoteistické světové náboženství, jehož základem je víra v ukřižovaného a vzkříšeného Ježíše Krista. Křesťanství vzniklo v židovském prostředí a navázalo na náboženské tradice judaismu v 1. století n. l. Vyznavači Krista se scházeli ke společným shromážděním, společně se modlili, vykládali zvěst Písma, připomínali si Ježíšova slova a slavili. Postupně se vytvořil bohoslužebný řád, jehož středem bylo slavení eucharistie. První křesťanské obce vznikly v Jeruzalémě a v oblasti Palestiny, záhy se však rozšířily prakticky po celé oblasti Středozeří. Stoupenci Ježíše Krista byli poprvé nazváni v syrské Antiochii. V letech 50-120 byly sepsány spisy Nového zákona obsahující křesťanskou zvěst – evangelium. Do 4. století byli stoupenci křesťanství v římské říši pronásledováni, protože odmítali císařskou kulturu. Ediktem milánským z roku 313 došlo k zásadnímu předělu, křesťanství bylo

⁸⁰ HORYNA, B. *Úvod do religionistiky*. Praha : OÍKÚMENÉ, 1994. s. 13-14.

⁸¹ BÍLÝ, J. *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2005. s. 119.

⁸² HEJNA, D. *Náboženství a společnost*. Praha : Grada Publishing, 2010. s. 19.

zrovnoprávněno s ostatními náboženstvími říše, záhy se stalo privilegovaným náboženstvím ve státě.⁸³

Dramatický průběh a mnohasetleté následky měl rozchod převážně řecky mluvícího křesťanského Východu (4 východní patriarcháty) a latinského Západu (římského patriarchátu). Symbolickým datem je rok 1054, i když k budoucímu rozkolu směřovaly už dřívější rozepře, a ještě jistou dobu trvalo, než rozchod byl úplný. Křesťanský Východ označuje církve, jež ho tvoří, jako pravoslavné, respektive ortodoxní. Latinský Západ se označuje jako katolická církev. Obě větve se považují za bezprostřední pokračování původní církve a o druhé straně sporu mají za to, že se oddělila. V 16. století se západní křesťanství rozdělilo podle reakce na reformační iniciativy. Ta jeho část, která je nepřijala, se nadále označuje jako církev katolická nebo římskokatolická, sama historická reformace probíhala od začátku ve třech větvích. Souhrnně se pak nazývali církvemi reformačními, protestantskými a některé z nich též evangelickými.⁸⁴

Osvícenská rezignace na možnost racionálního zdůvodnění existence Boha následně umožnila kladení zcela jiných filosofických otázek. Neznamenalo to však, že náboženství přestalo být pro tehdejší filosofii problémem. Naopak, stává se problémem ještě palčivějším. Odloučení filosofie od teologie, rozumu od víry, se stalo jedním ze zásadních teoretických předpokladů nejen pro zrod filozofie náboženství jako filosofické disciplíny, která začíná právě s Davidem Humem, ale současně i pro nenáboženská bádání o náboženství, které se zformovalo ve 2. polovině 19. století.⁸⁵

4.2.1 Katolíci, protestanti, pravoslavní

V běžném slova smyslu „katolická“ od 16. století označovalo část církve, která uznávala svrchovanou autoritu papeže se sídlem v Římě. Katolicismus s téměř 1 miliardou věřících ve více než 40 národech tvoří nejsilnější odnož křesťanství. Protestantismus, který vznikl v Evropě v 16. století, kdy v čele reformačního hnutí povstal Martin Luther, je velmi různorodý a má na 400 milionů přívrženců. Luther nebyl jediným reformátorem, i protestantismus tvoří mnoho církví a velmi početná hnutí, která spojují stejná hesla, jedině Bůh, jedině Písmo, jedině Milost. Nejdůležitější

⁸³ BULISOVÁ, J. et al. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích A-L*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2010. s. 665.

⁸⁴ ŠTAMPACH, O. I. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008. s. 112-113.

⁸⁵ BUBÍK, T. *České bádání o náboženství ve 20. století*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2010. s. 19.

je luterství (70 milionů věřících), kalvinismus (reformované nebo presbyteriánské církve, 55 milionů stoupenců) a anglikánská církev (více než 60 milionů v Anglii a ve světě). Pravoslavných křesťanů (těch, co se přidržují „pravé doktríny“) je přibližně 170 milionů. Zdůrazňují kontinuitu s církví z počátků křesťanství a sedmi velkých koncilů (shromáždění všech kněží), které víru formulovaly. Text kréda, které tvoří víru u křesťanů, není pro pravoslavné úplně stejný jako pro katolíky. Pravoslavní neuznávají autoritu papeže, nejvyššího představitele katolické církve.⁸⁶

4.3 Křesťanství a trest smrti

Bible nenabízí žádné bezprostřední odpovědi na tyto otázky proto, že trest smrti zde není centrálním tématem. Starý zákon jej pojímá s naprostou samozřejmostí a v Novém zákoně je zmíněn jen okrajově. Výkon trestu smrti je stále víc přenecháván těm, kteří vládou a je odnímán rodinným představitelům a rodovým vůdcům. Pro ospravedlnění trestu smrti je důležitý teologický moment, že lid má zůstat před Bohem čistý a má se držet dalek všeho, co by mohlo smlouvu mezi ním a jeho lidem narušit. Nový zákon nám rovněž mnoho nenabízí ohledně povolení trestu smrti. Trest smrti zde není nikde explicitně ani ospravedlňován, ani zakazován. Ježíšovými současníky i samotnými apoštoly byl trest smrti brán zřejmě jako něco zcela samozřejmého, takže jej nevidí výslovně jako etický problém. V Ježíšových výrociích nenajdeme žádný, který by trest smrti explicitně a ve všeobecnosti odmítal. Po vydání Ediktu milánského, tedy po roce 313, rezervovaný přístup vůči trestu smrti ustoupil a rozšířily se hlasy, které oprávnění státu k tomuto trestu výslovně potvrzovaly a ospravedlňovaly.⁸⁷

4.3.1 Ukřižování a upálení

Smrt na kříži byla stejně potupná jako později naražení na kůl nebo oběšení. Proto ji nesměl postoupit žádný z římských občanů a císař Konstantin nakonec trest smrti ukřižováním zcela zrušil. V jeho době se totiž kříž již stával symbolem Kristovy mučednické oběti.⁸⁸ Strašlivou daň kříži jako nástroji smrti zaplatili křesťané, daleko větší než revoltující otroci, buřiči a těžcí zločinci. Po apoštolech jich pykalo nesmírné

⁸⁶ BÍLÝ, J. *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2005. s. 140-144.

⁸⁷ ŠRAJER, J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica: teologický časopis Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Teologické fakulty Jihočeské univerzity ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity*. 13. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003, roč. 5, č. 3, s. 55-57.

⁸⁸ BARRING, L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha : Naše vojsko, 2008. s. 15.

množství na kříži za to, že se nechtěli vzdát nového náboženství. Obraz kříže se pak stal kultovním symbolem v řecké i latinské církvi. Kříž a ukřižování zaujaly významné místo v katolickém ritu a ceremoniálech.⁸⁹

Upalování na hranici se ve středověké Evropě rozšířilo ještě před vypuknutím náboženských třenic a honů na čarodějnice. Smrtí v ohni se například trestal pohlavní styk se zvířaty, homosexualita a další formy nepřirozeného sexuálního chování. Císař Nero vymyslel popravu děsivě zkombinovanou z ukřižování a upálení. Jeden a půl tisíce let po Nerovi planulo v křesťanské Evropě daleko více hranic než by se vešlo do jeho rozlehlého parku. Existovaly výjimky, města a státy, kde vládli moudří mužové, již nepropadli všeobecnému šílenství. Ale celkově se evropský kontinent zmítal ve víru náboženského fanatismu a honů na čarodějnice, jejichž strašlivé krveprolívání zůstalo nepřekonáno až do dvacátého století, jež svým rasovým fanatismem, hromadným vyvražďováním celých národů a politickou nesnášenlivostí překonalo dokonce i inkviziční soudy a středověké mučírny.⁹⁰

Velkou pozornost vzbudil proces vedený anglickou a burgundskou stranou proti Johance z Arku neboli panně Orleánské. Aby nemohla zasáhnout světská soudní pravomoc, byla Johanka obžalována jako kacířská heretička, která se odklonila od pravé a čisté církevní nauky. Všemi opuštěná, špiclovaná svými zpovědníky, trýzněná brutálními žalárníky a zastrašovaná soudci, byla Johanka z Arku po dvouměsíčním teatrálním procesu 30. května 1431 veřejně upálena. Trvalo téměř půl tisíciletí, přesně do roku 1920, než se církev odhodlala zařadit nevinně odsouzenou dívku mezi mučedníky a svatořečit ji. Ještě více špiček a předních osobností křesťanstva se na jednom místě sešlo několik let před Johančinou smrtí. Místem jejich pětiletého rokování se stala Kostnice u Bodamského jezera, kam zavítali nejen kardinálové a biskupové, ale i sám císař a dva papeži. Císař pozval na koncil českého církevního reformátora Jana Husa, který se měl zúčastnit učené disputace směřující k usmíření s církevními představiteli. Ale Hus skončil stejně, jako o šestnáct let později dívka z Domremy.⁹¹

⁸⁹ MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 59.

⁹⁰ BARRING, L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha : Naše vojsko, 2008. s. 35-38.

⁹¹ BARRING, L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha : Naše vojsko, 2008. s. 39-41.

4.3.2 Inkvizice

V roce 1229 byl v Toulouse vytvořen církevní tribunál, jehož úkolem speciálně bylo vyhledávat a trestat heretiky. Tuto instituci zřídily a po celém křesťanstvu rozšířily tři buly papeže Řehoře z let 1231 a 1233. Třetí bula vyjmula vedení procesů proti heretikům z pravomoci biskupů a svěčila je řádu bratří kazatelů založenému svatým Dominikem. Tito dominikánští soudci, k nimž se často přidávali františkáni, začali být označováni jako inkvizitoři, a inkvizice se stala nástrojem zjišťování náboženské pravověrnosti. Proti jejich rozsudku již nebylo odvolání ani k světským, ani k církevním autoritám, jež jim měly být kdykoliv nápomocny, nechtěly-li spáchat zločin stejně těžký jako dopustit se kacířství. Zvláštní místo ve vyšetřování zaujímalo mučení. Zpočátku se kompetence inkvizice soustřeďovala na herezi, ale velice rychle se rozšířila i na odpadlictví, magii a čarodějnictví.⁹²

4.3.3 Křesťanství v období novověku

V polovině 17. století docházelo k šíření vlivu křesťanství, zejména katolicismu, na nová území. V původní domovině křesťanství, v Evropě, však vznikalo napětí, které posléze vedlo k převratné změně v obecných postojích vůči náboženství. Obrovské škody, které evropským ekonomikám přinesly „náboženské války“ 17. století, vedly mnohé k tomu, že zjišťovali, jak by se takovým konfliktům v budoucnu dalo vyhnout. Klíčem k novému přístupu k morálce a politice se tak měl stát racionalismus.⁹³

Dvě desetiletí, zhruba vymezená roky 1640 a 1660, tvoří jeden z velkých předělů v dějinách křesťanství. Až do této doby se zdálo, že ideál uzavřené křesťanské společnosti pojímající všechny stránky lidské existence je stále dosažitelný; spousty lidí byly připraveny vést válku, hromadně vraždit, věšet a upalovat, jen aby ho uskutečnily.⁹⁴ Vědecké poznání způsobilo, že velká část mechanismu fungování pekelného ohně se stala naprosto nepřijatelnou, a zároveň vrhlo pochyby na jakékoli úsilí udělat si o trestech, jež udílí Bůh, jasnou představu. Úřady peklo považovaly za nejúčinnější odstrašující prostředek proti zločinu; tudíž jak z něho opadal strach, soudci i parlament se shodli, že zákonem stanovené tresty je nutno zvýšit. Během 18. a ještě hluboko do 19. století se mezery, které zely v Lockově systému etického donucování, pokusila zacelit řada zákonů, jež trest smrti rozšířila tak, že pokrýval přes tři stovky trestných činů. Lockův systém byl mimo to – jakožto funkční etika

⁹² MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. s. 116 a 118.

⁹³ MCGRATH, E. A. *Dějiny křesťanství – úvod*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 2014. s. 344.

⁹⁴ JOHNSON, P. *Dějiny křesťanství*. Brno : CDK, 1999. s. 310.

pro moderní společnost – opět sestaven tak, že byl bezvýhradně závislý na odměnách a trestech. Pojem nebe nemohl být snadno vystaven útoku rozumu jednoduše proto, že teologové se nikdy nedokázali shodnout na jeho konkrétním vymezení. Na druhou stranu však právě proto, že mu chybělo patřičné vymezení, chyběla mu v mechanismu trestů a odměn skutečná hodnověrnost.⁹⁵

Myšlenkový proud, který je znám pod názvem „osvícenství“, obecně označuje kulturní a myšlenkové hnutí, které vzniklo v Evropě a Severní Americe v 18. století a které kladlo důraz na lidský rozum jako způsob, jak překonat partikularismus náboženské víry. Osvícenství se často považuje na inspiraci a základ hlavních úspěchů industrializace, liberalismu a demokracie 19. a 20. století. Kritický rozum byl považován za základ, na kterém bylo možné posoudit křesťanská přesvědčení a zvyky s ohledem na eliminaci jakýchkoli iracionálních nebo pověrečných prvků.⁹⁶

4.3.4 Křesťanství ve 20. století

První světová válka měla na celosvětové křesťanství, které bylo v roce 1914 z velké části stále jen západním jevem, nesmírný dopad. Válka však také ukončila představu „křesťanstva“. Tato myšlenka se již z velké části zdiskreditovala v době fragmentace Evropy za dozvuků Francouzské revoluce. Nyní však dostala smrtelnou ránu, ze které se již nikdy nevzpamatovala. Obzvláště závažná byla situace v Rusku. Země brzy utrhla porážku od technologicky nadřazenějšího Německa a byla donucena žádat o mír. Následkem toho dosáhlo existující vnitřní napětí kritického bodu. Podle obecného soudu to sloužilo jako spouštěč ruské revoluce, která byla bezpochyby jednou z nejvýznamnějších událostí 20. století a měla vliv na osudy křesťanství v Evropě i daleko za jejími hranicemi. První světová válka však, v žádném významu tohoto slova, nebyla válkou náboženskou.⁹⁷

Do první světové války se zapojila slabá Osmanská říše, která se po řadě vzpour proti své vládě na Blízkém východě a v přilehlých oblastech začala rozpadat. Osmanská říše, v níž převládal islám, byla domovem velkého počtu neislámských obyvatel, mezi nimiž byli i arménští křesťané. V roce 1915 si řada masakrů a nucených deportací vyžádala mezi jedním až jedním a půl milionem arménských životů, národa, který přijal křesťanskou víru již v roce 301 a považoval se za nejstarší křesťanský národ v oblasti.

⁹⁵ JOHNSON, P. *Dějiny křesťanství*. Brno : CDK, 1999. s. 318-321.

⁹⁶ MCGRATH, E. A. *Dějiny křesťanství – úvod*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 2014. s. 348 a 351.

⁹⁷ MCGRATH, E. A. *Dějiny křesťanství – úvod*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 2014. s. 457-458.

Této události se říká „arménská genocida“. Dopad genocidy na světové křesťanství byl různorodý. Z regionálního hlediska to znamenalo katastrofu. Křesťané na Blízkém východě byli těmito událostmi šokováni a ochromeni. Jelikož mnozí z nich žili jako náboženská menšina pod muslimskou nadvládou, začali se strachovat, že by masakry mohly vést k obecnějším represím vůči křesťanům od dalších muslimských sil v oblasti. Tak došlo k tomu, že velká část jich našla útočiště ve Spojených státech, kde lze dnes nalézt nejrozsáhlejší arménské společenství.⁹⁸

Bolševická revoluce roku 1917 poskytla Leninovi příležitost uskutečnit své politické a náboženské cíle. Jelikož náboženská víra jako výsledek společenské a politické změny stále tvrdohlavě odmítala zmizet, použil nakonec prostředky k jejímu vykořenění pomocí „dlouhodobého používání násilí.“ Docházelo k zavírání a ničení kostelů, které byly často vyhazovány do povětří. Kněží končili ve vězení, byli posíláni do vyhnanství nebo byli popraveni. Ve srovnání s předrevolučním počtem 66 140 duchovních jich v ruské pravoslavné církvi zbývalo na počátku druhé světové války pouhých 6 376. Den 17. února 1938 byl svědkem popravy pětadesáti kněží. V roce 1917 v Rusku existovalo 39 350 kostelů, v roce 1940 jich bylo funkčních jen 950. Stalinovy protináboženské represe se v souladu s jeho snahou o násilné politické odstranění náboženství rozšiřovaly i na jiná vyznání. Docházelo i k místním útokům na židy. Jelikož se Stalin obával zejména muslimského separatistického hnutí, které získávalo na síle v jihovýchodních republikách Sovětského svazu, po celé oblasti islám násilně potlačoval.⁹⁹

V roce 1933 byl Adolf Hitler jmenován německým kancléřem. Německé církve čelily za Hitlera vážným útokům, neboť nacionální socialismus nebyl v žádném smyslu křesťanskou filosofií. Jakkoli je jeho původ stále z velké části zahalen tajemstvím, je jasné, že odráží dlouhodobá nacionalistická přesvědčení týkající se německé kultury, zejména role pangermánského svazku ve vládě nad střední Evropou. Hitlerův program chtěl převzít kontrolu nad téměř všemi oblastmi života země, tedy i německými církvemi. Oproti Stalinovi však říšský kancléř věřil, že by zajištění jejich povolnosti mohlo být dosaženo bez nutnosti zapojení síly a represivních prostředků.¹⁰⁰ Nacismus tedy ve své podstatě, na rozdíl od komunismu, nebyl materialistický, byl rouhačskou

⁹⁸ MCGRATH, E. A. *Dějiny křesťanství – úvod*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 2014. s. 459-460.

⁹⁹ MCGRATH, E. A. *Dějiny křesťanství – úvod*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 2014. s. 463-464.

¹⁰⁰ MCGRATH, E. A. *Dějiny křesťanství – úvod*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 2014. s. 479-480.

parodií křesťanství, v níž náhražkou za Boha byl rasismus a za Krista německá „krev“.¹⁰¹

Křesťanství bylo ve svých počátcích silně autoritářské náboženství. Postupem času však bylo čím dál více spojováno se státní mocí. Evropští monarchové a vlády pravidelně vykonávali tresty smrti až do 50. let 20. století, kdy se řada států uvolila svým podpisem Evropské úmluvy o lidských právech ke zrušení trestu smrti. V současnosti pouze Spojené státy a Bělorusko zachovaly trest smrti pro činy nespáchané během válečného období. Podle průzkumu Pew Research Center z roku 2015 celosvětově klesá počet zastánců trestu smrti. Ačkoli ve Spojených státech je většina protestantů bílé pleti a katolíků ve prospěch absolutního trestu.¹⁰²

¹⁰¹ JOHNSON, P. *Dějiny křesťanství*. Brno : CDK, 1999. s. 449.

¹⁰² SCHMALZ, M. *Is the death penalty un-Christian?* [online]. Columbia : Religion News Service, 28.4.2017 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z WWW: <<https://www.religionnews.com/2017/04/28/is-the-death-penalty-un-christian/>>.

5 Judaismus

Název judaismus je odvozen od jednoho z kmenů starého Izraele. Toto národní a náboženské společenství původně složené z dvanácti kmenů ztratilo v dramatických událostech 6. století př. n. l. deset kmenů. Jednotlivé k nim náležící rodiny či rody se uchovaly a jsou zmiňovány i později, kmeny se však nevrátily jako uspořádané jednotky na svá území a spíše se rozplynuly v okolním etnickém substrátu. Zůstal kmen Juda (judovci) a k nim přidružená část kmene Lévi. Judovci se stali pozdější reprezentací celého izraelského společenství. Z jejich názvu vzniklo označení tohoto společenství v různých evropských jazycích, například *der Jude* v němčině a rovněž *Jude* ve francouzštině – a právě z francouzské výslovnosti vzniklo české slovo Žid.¹⁰³

5.1 Stručná charakteristika judaismu

Judaismem chápeme jako souhrnné označení pro náboženství a kulturu židovského národa. Židovství je monoteistické náboženství, jehož základem je víra v jediného Boha (Jahve), stvořitele a vládce světa, který si vyvolil izraelský národ za svůj lid, jemu prostřednictvím proroka Mojžíše daroval na hoře Sinaj tóru (zákon). Dějinným cílem judaismu je dosažení lepšího stavu světa, jež bude nastolen příchodem mesiáše. Víra v jeho vykupitelské poslání měla v judaismu vždy velký vliv, zejména v dobách útlaku a pronásledování se často rozrostla v masové hnutí (v tzv. mesianismus). Vnější význam smlouvy se stala obřizka. Každodenní život věřícího Žida se řídí řadou příkázání – *micva*, která představují souhrn náboženských a etických pravidel. Učení je zachyceno v tzv. psaném zákoně (*tanach*) a ústním zákoně (*talmud*), zdůrazňuje dobročinnost, pokoru, potlačení sobectví, zla, požaduje lásku k bližnímu.¹⁰⁴

Bible (z řec. *biblos* – kniha), lépe řečeno jen její část Starý zákon, je základem veškerého myšlení. Starý zákon tvoří 24 knih sepsané v hebrejštině, rozdělené do tří skupin: *tóry*, *Nebiiim* a *Ketubim*. *Tórou* rozumíme 5 knih (*Pentateuch* v řečtině): *Genesis*, *Exodus*, *Liviticus*, *Numeri* a *Deuteronomium*. *Tóra* tvoří nejpodstatnější část bible. Ráno o šabat a o svátcích je čtena v synagóze. *Talmud* znamená „učení“. V *talmudu* jsou formulovány přesné zákony umožňující použít biblická příkázání v každé životní situaci.¹⁰⁵

¹⁰³ ŠTAMPACH, O. I. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008. s. 96.

¹⁰⁴ BULISOVÁ, J. et al. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích A-L*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2010. s. 570.

¹⁰⁵ BÍLÝ, J. *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2005. s. 146.

5.2 Judaismus a trest smrti

Židovský odpor vůči trestu smrti je tradičně velmi silný. Jako příklad lze uvést Stát Izrael. Po jeho založení v roce 1948 byl sice trest smrti povolen a několik rozsudků bylo v případech vraždy i vyneseno, nikdy však nebyly provedeny. V roce 1954 byl trest smrti zrušen. Jedinou výjimkou jsou případy, kdy je obviněný shledán vinným ze spoluúčasti na genocidě. V historii tak byla v Izraeli popravena jediná osoba: Adolf Eichmann, vykonavatel nacistického plánu na vyhlazení evropských Židů.¹⁰⁶

5.2.1 Judaismus ve starověku

Významným předělem židovské náboženské historie jsou také události v 1. století křesťanského letopočtu. Nejprve se odděluje část Židů, kteří uznali v Ježíši z Nazareta očekávaného mesiáše a stali se křesťany. Na konci tohoto století křesťané bez ohledu na národní původ tvoří již jasně odlišené náboženské společenství a obě náboženství se vůči sobě polemicky vymezila.¹⁰⁷

V židovské filosofii zákona měl trest tři účely. Odplatu (trest za kriminální skutek), odstrašení (dostatečně tvrdý trest, aby jiné od páchání trestné činnosti odradil) a pokání (pokus o získání božího odpuštění). Kriminální skutky, které neměly hrdelní charakter, se trestaly vězením, vyhnáním ze země, souhlasným trestem, zbičováním či pokutou. Mojžíšské zákony definují 36 hrdelních trestných činů, včetně vraždy, sexuálních deliktů, modlářství, rouhání a znesvěcení soboty.¹⁰⁸

Bible uvádí tři způsoby poprav. Jsou to ukamenování, spálení a dekapitace. Ukamenování bylo nejobvyklejší a ukládalo se za delikty proti blahobytu komunity včetně deliktů sexuálních. Spálení bylo trestem za 9 kategorií incestu a za jednu kategorii cizoložství – za sex s vdanou dcerou duchovního. Dekapitace, nejrychlejší a nehumánnější metoda, byla vyhrazená úkladným vrahům a odpadlíkům (kteří se zřekli víry). Všude tam, kde mojžíšský zákon nestanovil způsob poprav, určoval talmud, že odsouzenec bude uškrcen.¹⁰⁹

Za zmínku stojí to, že Židé nepřevzali dvě nejtrýznivější podoby trestů smrti, jež ovšem u Asyřanů a Římanů byly zcela obvyklé. V babylonském pojetí sice poznali

¹⁰⁶ WEBEROVÁ, K. *Trest smrti v židovské náboženské tradici* [online]. Praha : Český rozhlas, 29.8.2010 cit [cit. 2018-02-23]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/trest-smrti-v-zidovske-nabozenske-tradici--772569>.

¹⁰⁷ ŠTAMPACH, O. I. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008. s. 97.

¹⁰⁸ LYONS, L. *Historie trestu*. Praha : Svojtka & Co., 2004. s. 32 a 35.

¹⁰⁹ LYONS, L. *Historie trestu*. Praha : Svojtka & Co., 2004. s. 35.

narážení na kůl, ale nezahrnuli ho mezi své způsoby poprav. Ukřižování také zůstalo věcí používanou pouze římskými dobyvateli. Nejčastějším trestem smrti Starého zákona je ukamenování. Náboženstvím ovlivňovaná židovská společenství sledovala potrestáním zločince především očistu společnosti a znovuzískání Hospodinovy přízně. V některých malých puritánských společenstvích se podivuhodně dlouho udržel následující zvyk. Každé čtyři roky byl vybrán jeden příslušník obce a kamenován, čímž mělo být celé společenství očištěno od tajných hříchů. Starožidovské právo se sice vyznačovalo mimořádnou tvrdostí, ale výše popsané lidské oběti se v něm nikde nevyskytují ani náznakem.¹¹⁰

Od roku 70 n. l., a ještě markantněji po roce 135 n. l., přestal být judaismus národním náboženstvím a Židé byli zbaveni národního státu. Místo toho se základní charakteristikou Židovstva a judaismu stalo studium a dodržování Tóry. Do tehdejších poměrů přinášeli mimořádnou novou ideu: etický monoteismus. Jako jediní měli tehdy systém sociálního zabezpečení. Rabínství a synagoga se staly normativními institucemi. Judaismu a Pentateuch se stal základem psaného židovského práva. Křesťanská idea, že zeslabování těla askezí a pústy posiluje duši, byla pro Židy bludem. Vůdčí zásadou židovského chování nebyla abstinence, ale zdrženlivost či střídmost. Skutečností je, že opravdovými vládci židovské komunity byly soudy, což bylo přirozené pro společnost podléhající božským zákonům. Hovoříme o soudech, nikoli o soudcích, protože jednou z nejdůležitějších zásad bylo, že soudní autoritu nemůže mít jednatel. Rozsudek se řídil názorem většiny a v hrdelních procesech musely tou většinou být alespoň dva hlasy. Židovská společnost byla první, která zavedla hlasovací právo podle měřítek vzdělanosti. Nejen soudy byly demokratické, ale i Zákon vycházel z demokratického základu. Na člověka se pohlíželo jednak jako na jednotlivce a jednak jako na člena obce s povinnostmi. Každý musel přispívat na veřejné výdaje úměrně svým příjmům a tento závazek byl vymahatelný soudně. Žádný justiční systém v dějinách nebyl vytrvalejší a celkově úspěšnější ve snaze sladit roli individuální a společenskou – což byla další z příčin, proč se Židům podařilo udržet si soudružnost navzdory jinak nesnesitelným tlakům. Lidé si byli nejen rovni před Zákonem, ale byli i fyzicky svobodní. Mudrci i rabíni používali uvěznění jako trestu s neobyčejnou

¹¹⁰ BARRING, L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha : Naše vojsko, 2008. s. 15-17.

zdráhavostí. I to byla jedna z příčin, proč tato společnost jako první ve starověku zavrhlá otroctví.¹¹¹

Snad proto, že se na židovské zákony pohlíželo jako na zákony boží, věnovala se velká péče tomu, aby nebyl odsouzen nevinný. Žalovaný nemohl být uznán vinným, pokud nevěděl, že skutek, jehož se dopouští, je trestný a jaký trest za něj hrozí. Pokud byla tato podmínka splněná, existovala v soudní proceduře řada dalších pojistek. Při všech řízeních se výpovědi svědků vyhodnocovaly jako celek a nikoli jednotlivě, takže byla-li mezi výpověďmi jediná pochybná, byl případ zamítnutý. V hrdelních případech existovaly ještě další pojistky. Hrdelní případ muselo projednávat nejméně 23 soudců a k rozsudku bylo třeba většiny nejméně dvou hlasů. Projednání případu i vynesení rozsudku obvykle proběhlo v jediném dni, ale u hrdelních případů směl být rozsudek vynesen až dalšího dne, aby soudci měli dostatek času na nové zvážení.¹¹²

Přestože Tóra trest smrti stanoví, jeho vykonání staví do cesty několik zásadních překážek. Obžalovaný například nesmí být popraven, pokud proti němu nevypovídají alespoň dva očití svědkové. Přísné požadavky na svědky v hrdelních kausách téměř vylučovaly možnost, že by byl obžalovaný usvědčen. Svědčit v hrdelní kauze mohl pouze ten, kdo viděl celý zločin tak, jak byl spáchán. Jakákoliv pochybnost v případě hrdelního zločinu byla vždy ve prospěch obviněného. V prvním století občanského letopočtu pak rabíni trest smrti zcela zrušili. Shodli se, že rozhodnutí o odnětí lidského života by nemělo být svěřeno do rukou omylných lidských bytostí, ale mělo by být vyhrazeno pouze Bohu.¹¹³

5.2.2 Křesťanský antisemitismus ve středověku

Židé nemohli u Ježíše připustit božskou podstatu. Nemohli ho uznat za Boha, který se stal člověkem, aniž by popřeli ústřední princip své náboženské víry. Křesťané nemohli připustit, že by Ježíš byl někým menším než Bohem, aniž by zavrhlí základ a účel svého hnutí. Pokud Kristus nebyl Bohem, křesťanství bylo bezvýznamné. Přestože se tato náboženství lišila v tom hlavním, ve všech ostatních otázkách se

¹¹¹ JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. Praha : Rozmluvy, 1995. s. 145-154.

¹¹² LYONS, L. *Historie trestu*. Praha : Svojtka & Co., 2004. s. 37.

¹¹³ WEBEROVÁ, K. *Trest smrti v židovské náboženské tradici* [online]. Praha : Český rozhlas, 29.8.2010 [cit. 2018-02-23]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/trest-smrti-v-zidovske-nabozenske-tradici--772569>.

v podstatě shodovala. Křesťané převzali z judaismu Pentateuch (včetně jeho morálky a etiky).¹¹⁴

Bible představovala pro Židy obrovský problém. Jednou z jejich největších předností byla schopnost kritického pohledu. Vždycky ji měli. Byla zdrojem jejich racionality. Především ale byla jedním z faktorů, které ji přivedly k monoteismu, neboť jejich kritický smysl jim nedovolil akceptovat polyteistické bludy. Židé poznali pravdu křesťanství, a přesto ji odmítali. Na základě toho se vytvořila představa, že Židé byli úplně jiní než obyčejní lidé. Tuto pověru ještě umocňovaly židovské zákony o stravě, vaření, porážce zvířat a obřizce. Protižidovské nálady narůstaly už nějakou dobu před první křížáckou výpravou. Teprve po jejím vyhlášení na koncilu v Clermontu v roce 1095 ale propukl antisemitismus naplno. Vlnu křížácké horečky vyprovokovaly zprávy o tom, že ve Svaté zemi se s křesťany jedná zle. Jako hlavní zlosynové vystupovali v těchto zkazkách muslimové, ale Židé často figurovali jako proradní přísluhovači. Následoval masakr židovských mužů nebo jejich násilná konverze. Křížáci povraždili i děti, aby nemohly být vychovány jako křesťané. Ženy skrývající se na arcibiskupském hradě podstoupily dobrovolnou smrt – víc jak tisíc si jich vzalo život. Starodávné, bohaté a početné židovské obce v Porýní byly zničeny.¹¹⁵ Téměř po další dvě století docházelo ke křížovým výpravám a k pronásledování a vyvražďování muslimů, židů, pohanů, kacířů či jiných osob vymykajících se křesťanskému přesvědčení.

5.2.3 Holocaust

Holocaustem označujeme zápalnou oběť, celospal obětního zvířete, od 17. století pojem holocaust označuje také oběti vraždění a ničení mimořádného rozsahu. Od 50. let 20. století se jako holocaust označuje nacistická genocida namířená zejména proti evropským židům a v širším pojetí i proti Romům a slovanským národům. Hebrejský ekvivalent pro slovo holocaust je výraz šoa, který značí katastrofu nebo spoušť.¹¹⁶

Nacismus byl při veškeré své do minulosti zahleděné romantické ideologii přece jen hnutím, tvářícím se navenek moderně, nadšeným pro techniku – s vysoce moderní

¹¹⁴ JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. Praha : Rozmluvy, 1995. s. 143.

¹¹⁵ JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. Praha : Rozmluvy, 1995. s. 201-203.

¹¹⁶ BULISOVÁ, J. et al. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích A-L*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2010. s. 466.

organizací, byrokracií, propagandou a především výzbrojí a armádou. Právě nacismus názorně předvedl, že:

- Bez etické vazby se moderní věda může zvrhnout ve lživou propagandu.
- Bez etické vazby může moderní demokracie končit tak, že jeden jediný „vůdce“ se svou stranou ovládne demagogií a terorem lidské masy.
- Bez etické vazby může technologie končit technicky dokonalým vyvražděním miliónů lidí.
- Bez etické vazby se může průmysl zvrhnout v téměř úplnou masovou likvidaci celého jednoho národa.

Holocaust je tedy varováním pro všechny moderní národy. Cesta od Robespierrovy gilotiny přes Leninovy masové popravy až k Hitlerovým plynovým komorám a pecím, technické zdokonalení masového vraždění nezůstalo bez následků. Což se tehdy všechny veliké evropské národy neklaněly božstvu národa (rasy, třídy), jemuž se podle okolností obětovalo všechno ostatní: svoboda, právo, umění, náboženství – a miliony lidským životů?¹¹⁷

Norimberské zákony představovaly základ, na kterém se postupně vybudovala nadstavba právních norem omezujících židovské aktivity. Židé byli zbaveni základních práv a začal proces jejich oddělování od ostatního obyvatelstva. Norimberské zákony znamenaly návrat k nejhorší podobě středověkého systému. Válka proti Židům se stala celonárodní záležitostí. Aby se taková politická linie dala úspěšně plnit, bylo třeba Židy napřed definovat, poté zbavit majetku a nakonec soustředit do jednoho místa.¹¹⁸ Celkově si druhá světová válka vyžádala téměř na 6 miliónů židovských životů.

¹¹⁷ KÜNG, H. *Židovství*. Brno : Barrister & Principal, 2016. s. 545.

¹¹⁸ JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. Praha : Rozmluvy, 1995. s. 464-465.

6 Islám

Islám je z gramatického hlediska podstatné jméno slovesné od arabského slovesa aslama – podrobit se, odevzdat se Bohu, případně dosáhnout stavu míru (salám) a souladu s Ním. Islám tedy znamená cosi jako dobrovolné podrobení se Bohu. Dnes představuje druhé největší náboženství s přibližně jednou a půl miliardy vyznavačů.¹¹⁹

6.1 Stručná charakteristika islámu

Islám vznikl počátkem 7. století ve střední Arábii jako přísně monoteistické učení o jedinství Boha (arab. Alláh), které zvěstoval prorok Muhammad Ibn Abdulláh (žil asi 570-632), nejprve v rodné Mekce a od vynuceného odchodu roku 622 (hidžra) v Medíně. Islám věroučně navazuje na judaismus, východní proudy křesťanství a na staroarabské polyteistické tradice. Islámská soustava rituálů vznikla hned ve formativním období a je založena na pěti základních pilířích: nauka o jedinství Boha (tauhíd), nauka o prorocích (anbijá), nauka o andělech (malá'ika), eschatologická nauka o soudném dni (jaum al-kijáma), trestu za hříchy přičítící se Bohu (kabá'ir) a nauka o predestinaci či předurčenosti (al-qadá wa al-kadar).¹²⁰ Islám je konzervativní náboženství vyžadující naprostou poslušnost boha a islámského zákona. Žádné změny zákona se nepřipouštějí, pokud na ně nelze pohlížet jako na návrat k čistotě původního zákona.¹²¹

6.1.1 Korán

Korán je napsán v klasické arabštině a pouze v tomto jazyce z něj muslimové čtou. Ba dokonce je teoreticky zakázáno Korán překládat do jiných jazyků, nicméně existují četné překlady pro potřeby muslimů neznalých arabštiny, i tlumočení motivovaná spíše akademicky než vyznavačsky. Poslední český překlad je od významného českého islamisty a arabisty Ivana Hrbka s rozsáhlou úvodní studií.¹²² V arabštině znamená korán „četba“, „kniha“, nebo „recitace“. Korán tvoří 6 226 veršů uspořádaných do 114 súr (kapitol). Svatá kniha islámu je doplněna sunnou (arabsky – zvyk, tradice), souborem textů, obsahujících výroky, činy a soudy Mohameda:

¹¹⁹ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*. Praha : Dingir, 2016. s. 17.

¹²⁰ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*. Praha : Dingir, 2016. s. 20.

¹²¹ LYONS, L. *Historie trestu*. Praha : Svojtka & Co., 2004. s. 38.

¹²² ŠTAMPACH, O. I. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008. s. 124.

tzv. hadisy nebo „slova Prorokova“ sebraná jeho společníky. Korán a sunna vytvořily základ víry a zákona, který řídí životy všech věřících.¹²³

Dnes je Korán základním pramenem islámu a Muhammad je považován za „Pečeť proroků“, jíž se uzavírá cyklus začínající u Abraháma (Ibrahím) a pokračující Mojžíšem (Músá) a Ježíšem (Isá). Z této posloupnosti vyplývá i některé islámské vize, které jsou blízké idejím judaismu a křesťanství. Na druhé straně se však islám po svém vzniku, jako třetí monoteistické náboženství, stává konkurentem judaistické i křesťanské věrouky.¹²⁴

6.1.2 Život duchovní a intelektuální – pět pilířů víry

Základními prvky islámského předpisu v této oblasti jsou:

- a) Modlitba (salát). Každý muslim, muž či žena, musí vykonat přinejmenším pět denních modliteb v určenou dobu, nemá-li ovšem nějaký ospravedlnitelný důvod k jejich nekonání. Přitom existuje rozdělení modliteb na povinné (časná ranní, polední, odpolední, podvečerní – při západu slunce a večerní) a nepovinné. Tak dochází k tomu, že muslim cítí celý den přítomnost boží.
- b) Udělování almužen (zakát). Každý muslim, který na konci roku vlastní peníze či majetek, je povinen se jeho části zřeknout ve prospěch potřebných, tj. sirotků, invalidů, nemajetných. Jde o konání pro zalíbení boží, proto spíše skryté, než veřejné.
- c) Půst (saum). Znamená zřeknutí se potravin, nápojů, intimního styku a kouření od rozbřesku do soumraku během celého měsíce ramadánu (9. měsíc islámského kalendáře). Smyslem půstu je kromě ukotvení jednotlivce v poli ukázněnosti a zdravého přežití i posílení ducha společenské sounáležitosti, rovnosti před Alláhem a jeho zákony.
- d) Pout' (hadždž). Vykonání poutě do Mekky je povinné pro muslima alespoň jednou za život. Podmínkou je však duševní, fyzická a finanční způsobilost. Hadždž je de facto výročním shromážděním víry, jakési každoroční valné shromáždění muslimů. Součástí poutních obřadů je obětování zvířat (ovce, velbloud), které má zpečetit spojení člověka s Alláhem. Na rozdíl od jiných náboženství však korán zdůrazňuje, že Alláh nežádá oběť pro sebe, protože je

¹²³ BÍLÝ, J. *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2005. s. 148.

¹²⁴ HUNGR, P., KALVODOVÁ, V. *Afroasijské právní kultury*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 34.

soběstačný, ale přijímá je jako důkaz zbožnosti. Proto jsou zvířata rozdělena mezi nemajetné obyvatele Mekky.

- e) Rozvoj poznání. Korán vyzývá k hledání pravdy v nekonečných přírodních zdrojích: Oddanost vědění je oddaností Bohu v tom nejlepším smyslu.¹²⁵

K pěti pilířům islámu se někdy také jako šestá povinnost přidává džihád. Slovo džihád bývá západními médii obvykle překládáno jako „svatá válka“. Tento arabský pojem (sloveso: džahada) znamená „úsilí na Alláhově cestě“ nebo „namáhat se ve víře“. Někteří muslimové rozlišují:

- 1) Velký džihád: vnitřní úsilí o osobní dokonalost podle Koránu a hadísů.
- 2) Menší džihád: úsilí o šíření islámu do celého světa a o zavedení šari'yy v každé zemi.¹²⁶

6.1.3 Sunnité a ší'ité

Slovo sunnita pochází ze slova sunna, které označuje tradici Proroka islámu, Mohameda. Přibližně 90 % všech muslimů jsou sunnité. Zbytek tvoří ší'ité a další skupiny, které vzešly z konfliktu mezi sunnity a ší'ity. Původně tyto dvě hlavní skupiny rozdělovala pouze otázka následnictví po proroku Mohamedovi. Mohamed nezanechal žádné pokyny, které by umožnily jednoznačně určit, kdo má být jeho nástupcem. Zatímco sunnité přijali politické (a tedy náboženské) představitele raného islámu, ší'ité se vzbouřili a první tři chalífy odmítli. Ší'ité uznávají pouze Mohamedova zetě Alího a jeho potomky jako právoplatné dědice vedoucí pozice v čele muslimské obce. Protože ší'ité odmítají některé sunnitské hadísy a sunnité zase odmítají některé ze ší'itských hadísů, liší se v těchto dvou směrech i podoba šari'yy.¹²⁷

6.1.4 Rozšíření islámu

Rozhraničení mezi křesťanským a islámským světem bylo ovšem z obou stran vnímáno po staletí velmi ostře. Právě na jeho základě vyrávala představa evropské identity. Dnes žijí muslimové v pluralitní Evropě i mezi námi. Starý, zděděný způsob

¹²⁵ HUNGR, P., KALVODOVÁ, V. *Afroasijské právní kultury*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 36.

¹²⁶ MAURER, A. *Příručka pro komunikaci s muslimy*. Albrechtice : Křesťanský život, 2014. s. 66.

¹²⁷ MAURER, A. *Příručka pro komunikaci s muslimy*. Albrechtice : Křesťanský život, 2014. s. 73.

vnímání ovlivňuje nicméně dodnes politické úvahy o evropanství, vtělované postupně do podoby integračního společenství Evropské unie.¹²⁸

Vyznavači islámu v současnosti představují většinovou část obyvatelstva v 53 zemích světa. Ne každý ví, že z hlediska počtu obyvatel je největší islámskou zemí Indonésie, kde dnes žije 200 milionů převážně sunnitských muslimů. Naprostou většinu tvoří muslimové rovněž v Bangladéši (130 milionů obyvatel), Pákistánu (140 milionů obyvatel) nebo Afghánistánu (cca 25 milionů obyvatel). V Íránu dnes žije cca 70 milionů obyvatel převážně ší'itského věrovyznání, ačkoli tam žijí významné křesťanské, zoroastrovské a dokonce židovské náboženské menšiny se zastoupením v parlamentu. V Turecku žije cca 65 milionů obyvatel, o nichž statistiky tvrdí, že formálně náleží k sunnitské větvi islámu. Početné muslimské komunity žijí v takových zemích, jako je Indie (125 milionů), Nigérie (50 milionů), Čína (cca 25 milionů).¹²⁹

6.1.5 Fundamentalismus a islamismus

Islámský fundamentalismus je ideologií, která obhajuje – doslovnou interpretaci posvátných textů islámu, uplatňování práva šarí'a a islámský stát. Islamismus je moderním hnutím, které se rozvinulo během 20. století. Dá se říci, že představuje určitou reakci na to, že muslimům vládli nevěřící, což považují za potupu. Fundamentalisté většinou prohlašují, že islám z doby Mohameda je tím pravým islámem, ke kterému je nutno se vrátit. Islamisté požadují návrat k základům prvotního islámu, přestože o jeho podobě nemají islámští učenci jasnou představu.

Mezi islamisty můžeme rozlišit dva následující směry:

- 1) Islámské skupiny, které usilují o náboženské reformy nenásilnými prostředky.
- 2) Islámské skupiny, které chtějí prosadit reformy všemi dostupnými prostředky.¹³⁰

6.2 Islámské právo Šarí'a

Náboženské právo – šarí'a, šar' – ztělesňuje ve struktuře islámu souhrn Božského řádu přikázanému lidstvu, neproměnný morální Zákon. Šar' je stejně jako Korán chápán jako věčný, nestvořený. Charakterizuje islám ještě výrazněji než soustava dogmatické teologie, je jako dření. Soudobí muslimští učenci označují někdy své

¹²⁸ KROPÁČEK, L. *Islám a západ*. Praha : Vyšehrad, 2002. s. 24.

¹²⁹ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*. Praha : Dingir, 2016. s. 30-31.

¹³⁰ MAURER, A. *Příručka pro komunikaci s muslimy*. Albrechtice : Křesťanský život, 2014. s. 85-87.

náboženství za jednotu dogmatu (‘aqída), práva (šarí‘a) a kultury (hadára). Právní systém přitom fakticky zahrnuje i celou dogmatiku do zákonné povinnosti víry, prvního z pěti pilířů. Obsahuje celou oblast vztahů člověka k Bohu (‘ibádát) i k druhým lidem (mu‘ámalát) a prostupuje celý způsob života.¹³¹

Podle práva šarí‘a je zločin definovaný jako zákonem zakázaný a trestný akt anebo zanedbání nařízené povinnosti. Základním principem je, že všechno je dovolené (halal), pokud to není přímo zakázané. Šarí‘a klasifikuje zločiny podle typu trestu, jaký se za ně ukládá:

1. Takové, za něž jsou tresty specifikované (hadd).
2. Takové, za něž jsou tresty podle uvážení soudce (ta‘zir).
3. Takové, které si zaslouží akt odplaty (kisas) provedený rodinou oběti nebo krevní peníz (diya), placený zločincem nebo jeho rodinou.
4. Činy proti politice státu, které si zaslouží administrativní tresty (siyasa).
5. Činy, které lze napravit aktem osobního pokání (kaffara).¹³²

Opilství se trestá osmdesáti ranami. Hadd lze nicméně uložit jenom tehdy, lze-li dokázat, že provinilec se opil z vlastní vůle. Krádež (sariqa) se trestá haddem, jestliže ukradená věc přesahuje určitou hodnotu (10 dirhamů, 1 gram zlata apod.), jinak soudce uloží ta‘zir anebo rozhodne o náhradě za neprávem drženou věc. Hadd za krádež představuje jediný případ, kdy islámská penologie bere v úvahu možnost recidivy. První krádež se trestá utětím pravé ruky v zápěstí, druhá utětím levé nohy v kotníku a při recidivách amputace buď pokračují, anebo je zloděj uvězněn, dokud neprojeví kajícnost.¹³³ Za loupežné přepadení na cestách spojené s vraždou se ukládá hadd ukřižování, za samotnou vraždu stětí. Smrtí se trestá také odpadlictví od islámu u muslimských mužů. Ženy jsou v obdobném případě uvězněny a bity, dokud se nenapraví.

¹³¹ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha : Vyšehrad, 2003. s. 117.

¹³² LYONS, L. *Historie trestu*. Praha : Svojtka & Co., 2004. s. 43.

¹³³ KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha : Vyšehrad, 2003. s. 134.

Islámský právní řád se dělí na tři základní okruhy:

- a) Právní vymezení vztahu člověk – Bůh (ibádát), který zahrnuje povinnosti muslima v podobě formálních projevů zbožnosti (vyznání víry, modlitba, půst, almužna, pouť do Mekky – tedy tzv. pět sloupů islámu).
- b) Vztah člověk – člověk, respektive člověk – společnost (mu‘ámalát), týkající se majetkového, rodinného či dědického práva, tedy jakýsi občanský zákoník.
- c) Jako zvláštní druh se často vyděluje trestní právo (ukúbát), které vypočítává zakázané a nevhodné činy a za jejich překračování stanoví systematicky rozpracovaný soubor trestů.¹³⁴

Lidské činy šarí‘a se dělí na pět kategorií: povinnosti (fard, farída), činy bohudělné (mandúb, mustahabb), činy indiferentní (much), činy Bohu odporné (makrúh) a zakázané (harám).¹³⁵

6.2.1 Etapy vývoje islámského práva

Vývoj islámského trestního práva byl od konce 15. století výrazně ovlivněn právotvornou činností chalífy, jemuž, jako Muhammadovu zástupci, náležela nejvyšší výkonná moc. Smyslem jejich činnosti byla modernizace šarí‘y, její přizpůsobení změnám ve společenském životě. V konečném důsledku však vedla k oslabování šarí‘y a k průniku cizích právních prvků do islámské právní kultury v průběhu 19. století, pro něž jsou typické snahy o reformu trestního práva hmotného a procesního a přebírání evropských vzorů. Dalším významným mezníkem pro vývoj islámského trestního práva je 20. století, a to hned ve dvou směrech. Jeho počátek je spojen s oslabováním pozic šarí‘y. Uznávaným pramenem práva se stal zákon, jehož obsah se vzdaloval normám šarí‘y přibližoval koloniálním vzorům. Téměř v celém muslimském světě se přestalo islámské právo aplikovat. Opětovná islamizace společností, jejímiž svědky jsme od počátku 70. let 20. století, vedla k tomu, že v obsahu přijímaných zákonů ožívají mnohé trestněprávní normy šarí‘y původně obsažené v Koránu.¹³⁶

V posledních desetiletích se ukazuje, že stát či hnutí, které se chtějí zviditelnit jako příkladně islámské, vnucují svému obyvatelstvu – často k potěše a za obecného

¹³⁴ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*. Praha : Dingir, 2016. s. 203.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ HUNGR, P., KALVODOVÁ, V. *Afroasijské právní kultury*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 62-63.

nadšení určité jeho části – právní normy, které se inspirovaly středověkými právními postupy klasické šari'ya.¹³⁷ V zemích, v nichž došlo k obnově islámu, se šari'a uplatňuje velmi striktně a tresty amputace či ukamenování se ukládají zcela běžně. Ve snaze o obnovu čistého islámu se striktní aplikace trestů ospravedlňuje božským původem koránu a sunny.¹³⁸

6.2.2 Postoje k praktické aplikaci práva šari'a

Ve všech oblastech života, ať už se to týká modlitby, jídla, manželství nebo rodinného života, si muslimové uvědomují, že na Západě jsou menšinou v neislámské sekularizované společnosti. V zásadě lze rozlišit tři skupiny muslimů podle toho, jak se s touto situací vyrovnávají.

- 1) Islamisté: Žijí izolovaným způsobem života a snaží se tyto zákony dodržovat co nejpřesněji. Co nejvíce se snaží vyhnout kontaktu se západním světem (mentalita ghetta). S tímto přístupem také se také pojí označení radikální islám, politický islám, islamismus nebo islámský fundamentalismus.
- 2) Liberálové: Věří, že šari'a platí v ne-islámské zemi pouze do určité míry. Liberální muslimové si vybírají, které zákony budou uplatňovat a které jsou v jejich aktuální situaci nepraktické.
- 3) Modernisté: Snaží se, aniž by zpochybňovali pozici Koránu a sunny, najít nový výklad šari'ya. Obvykle se má za to, že se jedná o další krok k rozvoji islámského práva. Modernističtí muslimové ospravedlňují například používání počítačů, ačkoliv Mohamed žádný počítač neměl.¹³⁹

6.3 Islám a trest smrti

Ve většině islámských států právo šari'a vždy existovalo jako morální a spirituální vodítko, ale ve 20. a na počátku 21. století jej některé státy zavedly jako zákonnou normu. Patří sem Saúdská Arábie, státy v Zálivu, Írán, Irák, Pákistán a Jemen. Částečně platí v Nigérii a v Súdánu a mohutné hnutí za zavedení práva šari'a probíhá v Bangladéši a v Indonésii. Zavedení práva šari'a neznamena jen oživení náboženství, ale též politický směr spjatý s postkoloniálním vzestupem arabského nacionalismu a radikalismu třetího světa.¹⁴⁰

¹³⁷ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*. Praha : Dingir, 2016. s. 207.

¹³⁸ LYONS, L. *Historie trestu*. Praha : Svojtka & Co., 2004. s. 50.

¹³⁹ MAURER, A. *Příručka pro komunikaci s muslimy*. Albrechtice : Křesťanský život, 2014. s. 58.

¹⁴⁰ LYONS, L. *Historie trestu*. Praha : Svojtka & Co., 2004. s. 50.

V koránu jsou specifikované pevně stanovené tresty hadith za zločiny cizoložství a nemanželského pohlavního styku (zina), za pomluvu a falešné obvinění, za pití alkoholu, krádež, loupež, odpadnutí od islámu a pokus o státní převrat. Zina se vztahuje na pohlavní styk s osobou, která není vaším legálním partnerem nebo dokonce konkubínou; je tedy například blízkou příbuznou, prostitutkou, dívkou před pubertou nebo pátou manželkou, máte-li čtyři manželky žijící. Cizoložství není právní podklad pro rozvod, ale považuje se za zločin proti bohu. Trestem za zina je pro odsouzenou svobodnou osobu smrt ukamenováním. Odpadnutí od islámu obvykle znamená zřeknutí se islámu slovem nebo skutkem, uctívání jiných bohů, odmítnutí islámských příkazů či pomlouvání Proroka, andělů nebo koránu. Tyto skutky se považují za škodlivé pro víru ostatních muslimů a trestají se smrtí. Některé školy islámu tvrdí, že takového zločince je možné bez trestně zabít bez soudního procesu. Jiné školy zase odpadlictví vůbec nepovažují za skutek hadd a někteří moderní právníci tvrdí, že trest za odpadlictví nemá oporu v žádném zdroji. Za zabití nebo tělesné ublížení na zdraví ukládá šarí‘a tři druhy trestů: odplatu, krevní peníz nebo pokání.¹⁴¹ Za loupežné přepadení na cestách spojené s vraždou se ukládá hadd ukřižování, za samotnou vraždu stětí. Smrtí se trestá také odpadlictví od islámu u muslimských mužů. Ženy jsou v obdobném případě uvězněny a bity, dokud se nenapraví.¹⁴²

Tvrdoostí trestů se vyznačoval tálibánský režim v Afghánistánu. V roce 2001 dokonce vyhlásil, že bude trestat smrtí i odpadlictví od islámu a jakékoli snahy jinověrců a konverzi muslimů. Nicméně ani pád tálibánského režimu neznamena odklon od trestněprávních principů šarí‘y. V této souvislosti chceme poukázat na specifický vztah muslimské společnosti k trestu smrti, který je považován v určitých případech za náležitý. Tento hluboce zakořeněný postoj je zřejmě důsledkem výslovného povolení Koránu k odplatě i v podobě usmrcení jiného a staleté praxe její realizace. Úplná abolice trestu smrti tak není ve světě islámu na pořadu dne, o čemž svědčí i skutečnost, že žádný muslimský stát nepodepsal II. opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech z r. 1989, jímž se smluvní státy zavazují učinit všechna opatření pro zrušení trestu smrti v rámci své soudní příslušnosti.¹⁴³

Ve většině islámských zemí dnes šarí‘atské trestní právo není v platnosti. To ovšem neznamená, že by se v nich neuplatňoval šarí‘atský „občanský zákoník“,

¹⁴¹ LYONS, L. *Historie trestu*. Praha : Svojtka & Co., 2004. s. 44-47.

¹⁴² KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. Praha : Vyšehrad, 2003. s. 134.

¹⁴³ HUNGR, P., KALVODOVÁ, V. *Afroasijské právní kultury*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2002. s. 64-65.

například rodinné právo, nebo trest smrti za pašování a distribuci drog.¹⁴⁴ Ačkoli je trest smrti zachován, odpuštění se jeví jako vhodnější. Muslimové věří, že trest smrti je nejpřísnější trest, který může být udělen soudem za určité činy. Přestože může být trest vykonán důkladněji Bohem, existuje prostor pro pozemský trest. Formy vykonání absolutního trestu v islámských zemích jsou velmi pestré, nejčastěji se jedná však o stětí, upálení, oběšení a ukamenování. V některých zemích jsou popravy veřejné kvůli odstrašení.¹⁴⁵

A jistě kdybychom Turky za tak blízké sousedy neměli a s nimi bojovat nemuseli, ano že mnoho tisíců lidu křesťanského sobě podmaněného mají a posavád podmaňují, i naše milé přátele zajímají, hubí a mordují, mohlo by snad bez této práce býti.¹⁴⁶ Již na počátku 17. století poukazoval Václav Budovec z Budova na rozdíly mezi křesťanskou a islámskou kulturou a na šíření džihádu násilím.

¹⁴⁴ MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*. Praha : Dingir, 2016. s. 209.

¹⁴⁵ BRITISH BROADCASTING CORPORATION. *Islam and capital punishment* [online]. London : BBC, 16.9.2009 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/islamethics/capitalpunishment.shtml#top>>.

¹⁴⁶ BUDOVEC Z BUDOVA, V. *Antialkorán*. Praha : ODEON, 1989. s. 48.

7 Diskuse

K roku 2017 lze udělit trest smrti ve více než 55 zemích světa. Strukturálně se jedná o 16 států v Africe, z nichž je v 8 z nich majoritním náboženstvím islám, v sedmi z nich většinovým náboženstvím křesťanství. V Etiopii převládá Etiopická ortodoxní církev. Do této statistiky by se dal zařadit jako sedmnáctý africký stát s trestem smrti Somaliland, nejedná se však o mezinárodně uznaný stát. Trest smrti lze vykonat i ve 12 zemích ležících ve Střední Americe, přičemž většinu z nich tvoří ostrovy v Karibském moři. Téměř ve všech těchto státech je majoritním náboženstvím křesťanství. Jedinou zemí z celé Jižní Ameriky, kde lze vykonat trest smrti, je Guyana. Udělit trest smrti v Evropě lze pouze v Bělorusku. Největší početní zastoupení z hlediska kompetence k absolutnímu trestu zaujímá Asie – 26 států, přičemž v 18 z nich se většina obyvatel hlásí k muslimskému vyznání. Černou ovci mezi státy jako je např. Pákistán, Afghánistán či Irák je Japonsko, které je bezesporu jednou z nejvyspělejších zemí na světě, přesto ještě nezakázala trest smrti. Podobně jako Japonsko jsou na tom i Spojené státy, které jsou však v otázce absolutního trestu značně nejednotné.¹⁴⁷

V otázce trestu smrti autor dospěl ke dvěma názorům, které si vzájemně velmi odporují. Pokud vezmeme v potaz vraha, který zabije úmyslně několik lidí: Zaslouží si takový člověk žít, když bere ostatním lidem životy, navíc doživotní vězení začne po jisté době brát pouze jako jiný styl života spíše než jako trest. Nehledě na to, že pokud bude mít daná osoba štěstí v podobě prezidentské amnestie či milosti, dostane se na svobodu a existuje reálná šance, že bude opět vraždit. Proti tomuto tvrzení existuje samozřejmě protiargument: Opravdu se stát sníží na stejnou úroveň jako vrah a vykoná trest smrti. I kdyby existovaly nezvratné důkazy směřující proti pachateli, má vůbec někdo právo vzít lidský život. Navíc z pohledu etiky rozhodně stát nepůjde dobrým příkladem společnosti a vždy existuje reálná šance justičního omylu, která je nenávratná. V současnosti mají zachován trest smrti pouze dva vyspělé demokratické státy, a to Japonsko a Spojené státy americké.

¹⁴⁷ SMITH, O. *Mapped: The 58 countries that still have the death penalty* [online]. London : The Telegraph, 1.9.2016 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z WWW: <<https://www.telegraph.co.uk/travel/maps-and-graphics/countries-that-still-have-the-death-penalty/>>.

7.1 Židovství

Ze zjištěných informací vyplývá, že židovství se staví k trestu smrti velmi pokrokově. Systém fungování společenství již v 1. století n. l. naznačoval nesmírnou vyspělost židovské kultury, Židé kupříkladu jako první zrušili otroctví. Vyspělý soudní systém sice bral v potaz trest smrti, avšak k jeho aplikaci docházelo jen velmi sporadicky, neboť muselo dojít ke splnění všech podmínek daných zákonem. Celkově lze židovskou kulturu považovat za jednu z nejvyspělejších či možná nejvyspělejší v celém starověku. V důsledku toho zhruba od počátku 2. století n. l. přestal být judaismus národním náboženstvím a společným znakem náboženství se stalo dodržování Tóry. Nejvyšší uznávanou autoritou se stali rabíni, kteří ponechali trest smrti na rukou Božích.

Nutno podotknout, že židovství je sice jednotné náboženství, avšak kromě Izraele nelze mluvit o jiné zemi, kde by judaismus vyznávala významná část obyvatelstva. Díky neustálým pronásledováním Židů kvůli jejich nepohodlnosti a „nebezpečnosti“ spjaté většinou s faktem, že Židé byli velmi schopní obchodníci a zaujímalí relevantní postavení ve společnosti, jsou Židé rozmístěni po celém světě.

Největší morální a etickou tragédií nejen pro vyznavače židovství byl bezesporu holocaust. Hromadné popravy v koncentračních táborech, ukazují, co všechno bylo možné v minulém století v demokratické zemi střední Evropy, které podlehla manipulaci svého „Führera“. Milióny nevinných obětí v důsledku vykonstruované a zcela iracionální teorie o nadřazenosti jedné rasy nade všemi ostatními, je příliš krutá daň. Sám stát Izrael vykonal jediný trest smrti, a tou byla v roce 1962 poprava jednoho z hlavních tvůrců holocaustu – Adolfa Eichmanna. Dnes je trest smrti ve státě Izrael zrušen.

7.2 Křesťanství

Křesťanství vychází ze stejného základu jako judaismus, a to je Starý zákon. Ovšem pohled křesťanů na trest smrti se od toho židovského poněkud lišil. Ve jménu Boha padlo obrovské množství obětí. Jedním z důvodů je fakt, že jak ve Starém, tak i v Novém zákoně není trest smrti ani ospravedlňován, ani zakázán. Bible je psaná velmi obecně a neutrálně, aby si v ní každý věřící mohl najít sebe samého. Velmi častou příčinou trestu smrti ve středověku byla odlišnost jedince, ve smýšlení, vzhledu nebo sexuální orientaci. Inkvizice byla prodlouženou rukou církve, která měla za cíl kontrolu a upevňování moci prostřednictvím likvidování nepohodlných osob.

Ovšem ekvivalentně k tomuto faktu lze argumentovat pronásledování a vyvražďování duchovních za období leninismu a následně stalinismu, kdy byly systematicky ničeny kostely či jiné církevní stavby. V dnešní době se dá tvrdit, že náboženství v křesťanských státech nehraje již tak silnou roli, jako tomu bylo například ve středověku. Hovoříme tedy do jisté míry o sekularizaci společnosti. Státní moc je nezávislá na náboženství, pro tento stav užíváme termín sekularismus.

Od doby osvícenství lze tvrdit, že je křesťanství na úbytě, mnohem větší význam ve společnosti postupně získával stát. Většina křesťanských zemí již v současnosti trest smrti neužívá, neboť státy jsou vázány mezinárodními smlouvami (např. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech – zejména pak jeho Druhý opční protokol z roku 1989, který zakazuje ukládání a vykonávání trestu smrti).

7.3 Islám

Pro většinu odborníků i celou evropskou společnost je islám jedním z předních a aktuálních témat. V islámských zemích, na rozdíl od většiny evropských zemí, je formou vlády teokracie, neboli forma vlády odvolávající se na božské právo či božskou moc. Dodržování práva šarí'a ze 7. století a aplikace tvrdých trestů, jako je například bičování nebo useknutí ruky je pro naši demokratickou společnost nepřijatelné. Omezená práva žen v dnešní genderově založené společnosti též vyvolávají značné nevole. Trest smrti za odpadlictví od víry je pro nás těžko pochopitelný. V muslimských zemích rozhodně není zrušení absolutního trestu aktuálním tématem. Rozhodně však ze všech tří zkoumaných náboženství má právě islám nejsilnější vliv na trest smrti. Největším nebezpečím jsou pak ortodoxní muslimové, popřípadě jejich skupiny, které prosazují džihád formou násilí a drží se striktně práva šarí'a. Jedná se o určitou formu extremismu, podobně jako nacismus či stalinismus. Situace v Evropě je však daň za kolonialismus a vykořisťování muslimských států a za narušení infrastruktury pomocí svržení nejvyšších představitelů daných zemí. V 70. let 20. století se začaly vytvářet fundamentalistické skupiny navracející se k podstatě islámu. Nesouhlasili s uvolněnou atmosférou a postupným prosazováním demokracie v muslimských státech. Prosazování středověkých forem trestání rozhodně není adekvátní dnešní době. Ze statistik Amnesty International za rok 2016 dle počtu vykonaných poprav se mezi prvními pěti umístily čtyři muslimské státy – Írán, Saudská Arábie, Irák a Pákistán.

Zvláště tvrdý je bezesporu trest smrti za odpadlictví či odklon od víry, a co je nejhorší, že je zachován a vykonáván dodnes. V křesťanství byl tento trest udělován taktéž, avšak doba osvícenství a postupná humanizace společnosti spojená s určitou distancovaností od víry a církve zamezila dalším trestům podobného charakteru.

Závěr

Ze zkoumaných náboženství má v současnosti největší vliv na trest smrti jednoznačně islám, především díky teokratickému zřízení v daných státech a podstatě samotného náboženství, které je Bohu velmi blízké a založené na pevné víře. Již dle výše zmíněných statistik dochází v muslimských zemích k nejvíce vykonaným trestům smrti (vyjma vedoucí Číny) na světě. Pojetí práva šarí'a a jiných právních předpisů pro většinu demokraticky smýšlejících jedinců je jen velmi těžko pochopitelné.

Judaismus je specifický především tím, že pouze v jediném státě na světě (Izrael) je majoritním náboženstvím právě židovství. Židé pohlížejí na problematiku trestu smrti velice racionálně a lze je považovat za velmi umírněné náboženství, které se v praxi snažilo od vykonávání trestů smrti spíše upouštět a mělo již ve starověku velice úspěšný justiční systém a zákony položené na demokratických základech.

Křesťanství je stále nejrozšířenějším náboženstvím, společným znakem pro jeho vyznavatele je víra v Ježíše Krista. Křesťanství mělo značný vliv na formování společnosti především ve středověku a v raném novověku. S nástupem osvícenství a průmyslové revoluce docházelo k oslabování moci církve. V současnosti hovoříme o sekularismu, čili oddělení státní moci od náboženství. S vytvořením třech pilířů moci – zákonodárné, výkonné a soudní – francouzským filosofem Montesquiueuem přichází důležitý průlom v oblasti demokracie. Ve většině států, kde je převažujícím náboženstvím křesťanství, již dnes trest smrti není aplikován, protože jsou vázány mezinárodními smlouvami k jeho zrušení. Nebezpečnost trestu smrti tkví v jeho zneužitelnosti, především pak za totalitních režimů, kdy je moc soustředěna jednomu oligarchovi či diktátorovi. V nacistickém Německu se náhražkou za Boha stal rasismus. V podstatě se znovu vraždilo stejně jako ve středověku, ovšem v jiném jménu. Historická fakta a události přesně ukazují, že vždy záleží na tom, kdo je právě u moci a jakou ideu propaguje. Samo náboženství nepřikazuje nikomu vraždit, to jen chybná interpretace v důsledku hájení vlastních zájmů a boje za mocí či jejím upevněním žene lidi k hrůzným činům. Při špatné interpretaci lze cíleně vraždit či vyhlazovat i ve jménu

tak umírněného náboženství, jakým je buddhismus. Ovšem samo náboženství je jen záminkou pro zisk a upevnění moci.

Dle názoru autora se požadovaný cíl bakalářské práce podařilo naplnit. Ze získaných informací lze zjistit komplexní pohled daných náboženství na teorii trestání i samotný trest smrti včetně jejich vlivu na absolutní trest, ať už v pozadí historického kontextu nebo v současnosti. Relevance samotné práce spočívá v poučení se z minulosti a respektování života jedince, aby v budoucnu již nedocházelo k takovým událostem, kdy by měl lidský život jen minimální hodnotu.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ANZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 304 s. ISBN 80-04-26038-1.
2. BARRING, L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha : Naše vojsko, 2008. 168 s. ISBN 978-80-206-0975-5.
3. BÍLÝ, J. *Moc a právo v evropské politické tradici*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009. 384 s. ISBN 978-80-7380-180-9.
4. BÍLÝ, J. *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. Praha : EUROLEX BOHEMIA, 2005. 171 s. ISBN 80-86861-21-X.
5. BONDOLFI, A. „Todesstrafe“, Neues Lexikon der christlichen Moral. Innsbruck : Tyrolia, 1990. 896 s. ISBN 978-3702217549.
6. BUBÍK, T. *České bádání o náboženství ve 20. století*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2010. 248 s. ISBN 978-80-87378-09-0.
7. BUDOVEC Z BUDOVA, V. *Antialkorán*. Praha : ODEON, 1989. 437 s. ISBN 80-207-0174-5.
8. BULISOVÁ, J. et al. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích A-L*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2010. 736 s. ISBN 978-80-7360-900-9.
9. BULISOVÁ, J. et al. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích M-Ž*. Praha : Ottovo nakladatelství, 2010. 752 s. ISBN 978-80-7360-901-6.
10. ČERNÍKOVÁ V., SEDLÁČEK V. *Základy penologie pro policisty*. Praha : Policejní akademie České republiky, 2002. 150 s. ISBN 80-7251-104-1.
11. FOUCAULT, M. *Dohlížet a trestat*. Praha : Dauphin, 2000. 430 s. ISBN 80-86019-96-9.
12. HEJNA, D. *Náboženství a společnost*. Praha : Grada Publishing, 2010. 200 s. ISBN 978-80-247-2427-0.
13. HORYNA, B. *Úvod do religionistiky*. Praha : OÍKÚMENÉ, 1994. 134 s. ISBN 80-85241-64-1.
14. HUNGR, P., KALVODOVÁ, V. *Afroasijské právní kultury*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2002. 120 s. ISBN 80-210-3010-0.
15. CHMELÍK, J. et al. *Trestní právo hmotné*. Praha : Linde Praha, 2007, 280 s. ISBN 978-80-7201-652-5.
16. JOHNSON, P. *Dějiny křesťanství*. Brno : CDK, 1999. 544 s. ISBN 80-85959-41-0.

17. JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. Praha : Rozmluvy, 1995. 592 s. ISBN 80-85336-31-6.
18. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. 3. dopl. vyd. Praha : Vyšehrad, 2003. 292 s. ISBN 80-7021-613-1.
19. KROPÁČEK, L. *Islám a západ*. Praha : Vyšehrad, 2002. 198 s. ISBN 80-7021-540-2.
20. KÜNG, H. *Židovství*. Brno : Barrister & Principal, 2016. 640 s. ISBN 978-80-7485-110-0.
21. LIŠKA, O. et al. *Vykonané tresty smrti. Československo 1918-1989*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2000. 225 s. ISBN 80-238-5743-6.
22. LYONS, L. *Historie trestu*. Praha : Svojtka & Co., 2004. 190 s. ISBN 80-7352-021-4.
23. MALÝ, K., SIVÁK, F. *Dějiny státu a práva v Československu*. Praha : Panorama, 1988. 547 s.
24. MAURER, A. *Příručka pro komunikaci s muslimy*. Albrechtice : Křesťanský život, 2014. 216 s. ISBN 978-80-7112-178-7.
25. MCGRATH, E. A. *Dějiny křesťanství – úvod*. Praha : VOLVOX GLOBATOR, 2014. 600 s. ISBN 978-80-7511-081-7.
26. MENDEL, M. *Muslimové a jejich svět*. Praha : Dingir, 2016. 301 s. ISBN 978-80-86779-42-3.
27. MEZNÍK, J., KALVODOVÁ, V., KUČTA, J. *Základy penologie*. Brno : Masarykova univerzita, 1995, 74 s. ISBN 80-210-12-48-X.
28. MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2. vyd. Praha : Rybka Publishers, 1998. 408 s. ISBN 80-86182-05-3.
29. NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. *Trestní právo hmotné I. Obecná část*. 3. přeprac. vyd. Praha : Codex, 1997. 328 s. ISBN 80-85963-24-8.
30. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha : ASPI Publishing, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
31. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. *Základy kriminologie*. Praha : Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 1993. 137 s. ISBN 80-7066-821-0.
32. PESCHKE, H.-K. *Křesťanská etika*. Praha : Vyšehrad, 2004. 695 s. ISBN 80-7021-718-9.

33. PRŮCHA, J. et al. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 1995. 292 s. ISBN 80-7178-029-4.
34. SOCHŮREK, J. *Kapitoly penologie I. díl Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. 57 s. ISBN 978-80-7372-203-6.
35. SOKOL, J. *Člověk a náboženství*. Praha : Portál, 2003. 246 s. ISBN 80-7178-886-4.
36. SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. 132 s. ISBN 978-80-87472-76-7.
37. SVATOŠ, R. Trest smrti a česká společnost. *Recenzovaný vědecký časopis pro otázky společenských věd Auspicia*. 19. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, roč. 9, č. 2, s. 105-111. ISSN 1214-4967.
38. ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník I Komentář § 1-139*. 1.vyd. Praha : C. H. Beck, 2009. 1303 s. ISBN 978-80-7400-109-3.
39. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., RIZMAN, S. *Trestní zákon Komentář I. Díl (§ 1 až § 90)*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha : C. H. Beck, 2004, 742 s. ISBN 80-7179-896-7.
40. ŠRAJER, J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica: teologický časopis Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Teologické fakulty Jihočeské univerzity ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity*. 13. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2003, roč. 5, č. 3, s. 55- 60. ISSN 1212-8570.
41. ŠTAMPACH, O. I. *Přehled religionistiky*. Praha : Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-384-0.
42. VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. 664 s. ISBN 978-80-7400-429-2.
43. WALLER, M. *Absolutní trest*. Ostrava : DOMINO, 2006. 408 s. ISBN 80-7303-310-0.
44. ZAPLETAL, J. et al. *Prevence kriminality*. 3. přeprac. vyd. Praha : Policejní akademie ČR v Praze, 2008. 108 s. ISBN 978-80-7251-270-6.

Elektronické zdroje

1. AMNESTY INTERNATIONAL. *Trest smrti* [online]. Praha : Amnesty International ČR, [cit. 2018-02-10]. Dostupné z WWW: <https://www.amnesty.cz/trest-smrti?gclid=Cj0KCQiAzfrTBRC_ARIsAJ5ps0s47gssRoxdcRZ1pvDBSWipCsC9Lv5ermmgA_i5n_53xTbP5ZHNu8oaAvDKEALw_wcB>.
2. AMNESTY INTERNATIONAL. *Trest smrti a popravky v roce 2016* [online]. Praha : Amnesty International ČR, 11.4.2017 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.amnesty.cz/news/3863/trest-smrti-a-popravy-v-roce-2016>>.
3. BRITISH BROADCASTING CORPORATION. *Islam and capital punishment* [online]. London : BBC, 16.9.2009 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z WWW: <<http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/islamethics/capitalpunishment.shtml#top>>.
4. GARLAND, D. *Proč mají Spojené státy trest smrti?* [online]. Praha : Americké centrum, [cit. 2018-02-11]. Dostupné z WWW: <<http://www.americkecentrum.cz/proc-maji-spojene-staty-trest-smrti>>.
5. SCHMALZ, M. *Is the death penalty un-Christian?* [online]. Columbia : Religion News Service, 28.4.2017 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z WWW: <<https://www.religionnews.com/2017/04/28/is-the-death-penalty-un-christian/>>.
6. SMITH, O. *Mapped: The 58 countries that still have the death penalty* [online]. London : The Telegraph, 1.9.2016 [cit. 2018-03-08]. Dostupné z WWW: <<https://www.telegraph.co.uk/travel/maps-and-graphics/countries-that-still-have-the-death-penalty/>>.
7. WEBEROVÁ, K. *Trest smrti v židovské náboženské tradici* [online]. Praha : Český rozhlas, 29.8.2010 [cit. 2018-02-23]. Dostupné z WWW: <http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/trest-smrti-v-zidovske-nabozenske-tradici--772569>.